

Kanton Graubünden
Chantun Grischun
Cantone dei Grigioni

Strategia chantunala Dependenzas

Impressum

Editur

Chantun Grischun, 2023

Autura

Interface Politikstudien Forschung Beratung SA, Lucerna (direcziun dal project) per incumbensa dal chantun Grischun (direcziun dal process)

Versiuns linguisticas

Questa publicaziun stat a disposiziun sco PDF per rumantsch, tudestg e talian.

Layout

11 Grafikdesign, Cuir

Cuntegn

1	Introducziun	4
1.1	Finamiras	4
1.2	Elavuraziun da la strategia	5
1.3	Structura e deducziun da la strategia	5
2	Basas	7
2.1	La dependenza e sias furmas	7
2.2	Metodas da public health	8
2.3	Strategia naziunala Dependenzas e Strategia NCD	10
2.4	Mesiras chantunalas en il sector da dependenza	12
3	Finamiras da la Strategia chantunala Dependenzas	16
3.1	Champ d'acziun 1 «Promoziun da la sanadad, prevenziun, diagnosa tempriva»	17
3.2	Champ d'acziun 2 «Terapia e cussegliaziun»	19
3.3	Champ d'acziun 3 «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga»	20
3.4	Champ d'acziun 4 «Regulaziun ed execuziun»	21
3.5	Champ d'acziun 5 «Coordinaziun e cooperaziun»	22
3.6	Champ d'acziun 6 «Enconuschientschas»	23
3.7	Champ d'acziun 7 «Sensibilisaziun ed infurmaziun»	24
3.8	Champ d'acziun 8 «Politica»	25
4	Recumandaziuns	26
	Agiunta	31

1 Introducziun

Sin basa da la strategia generala per la politica da sanadad «Sanadad2020» ha il Cussegl federal sviluppà duas strategias che duain gidar ils chantuns a concepir programs chantunals per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun. Per l'ina è quai la «Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024», per l'autra la «Strategia naziunala per la prevenziun da malsognas betg transmissiblas (Strategia NCD) 2017–2024».¹

En il chantun Grischun mancava fin ussa ina Strategia chantunala Dependenzas che coordinescha tut las activitads da las quatter pitgas da la politica da dependenza (prevenziun, terapia, diminuiziun dal donn, regulaziun ed execuziun). Perquai ha la Regenza dal chantun Grischun incumbensà l'Uffizi chantunal dal servetsch social e l'Uffizi chantunal da sanadad da sviluppar ina Strategia chantunala Dependenzas, quai en in process participativ ed integrond las acturas ed ils acturs relevants sco er ils departaments pertutgads. A partir da l'onn 2024 duai la Strategia chantunala Dependenzas esser la basa per la politica da dependenza dal chantun Grischun ed integrar en moda adequata las activitads ch'existan gia en ils champs da la promoziun da la sanadad e da l'agid per personas dependentas.

1.1 Finamiras

La Strategia chantunala Dependenzas duai cuntanscher las suandantas finamiras:

1. La Strategia chantunala Dependenzas s'orientescha als otg champs d'acziun da la Strategia naziunala Dependenzas, a las basas chantunals existentas ed al Program grischun Dependenzas (PGD) che vegn realisà dapi l'onn 2021.
2. Dal process strategic duain vegnir deducidas recumandaziuns che gidan a serrar eventualas largias en las purschidas respectivamain ad optimar purschidas existentas.
3. Per las personas responsablas dal chantun sco er per tut las personas participadas duai la Strategia chantunala Dependenzas esser in agid per sviluppar vinavant las purschidas dal sector da dependenza, e quai cun cleras finamiras ed en moda persistenta.
4. En l'avegnir duain ins pudair deducir ed elavurar programs e mesiras sin basa da la Strategia chantunala Dependenzas.

¹ Ils 6 da december 2019 ha il Cussegl federal deliberà la Strategia per la politica da sanadad 2020–2030, che sa basa sin las lavurs da «Sanadad2020».

1.2 Elavuraziun da la strategia

La Strategia chantunala Dependenzas è vegnida elavurada sut la direcziun da la coordinatura da la prevenziun da dependenza da l'Uffizi da sanadad dal chantun Grischun, cun il sustegn da la firma Interface, Politikstudien Forschung Beratung SA, dal mars 2022 fin il mars 2023. La gruppa directiva ha surpiglià la coordinaziun tranter ils uffizis chantunals, l'integrasiun da las opiniuns politicas e la responsabladad per validar las pli impurtantas fasas dal project. Tut en tut è vegnidas realisadas trais sesidas virtualas cun la gruppa directiva. Aspects specifics e tematics sco er dumondas davart la realisaziun da propostas strategicas è vegnids discutads en trais lavuratori cun ina gruppa d'experts da represchentantas e represchentants da posts chantunals e communalas. La finala han ins elavurà la strategia en il rom d'in lavuratori, al qual è stads participads las differentas acturas ed ils differentes acturs dal sector da dependenza sco er las commembras ed ils commembers da la gruppa d'experts. Ina glista da las persunas spezializadas participadas en la gruppa directiva ed en la gruppa d'experts figurescha en l'aggiunta A1.

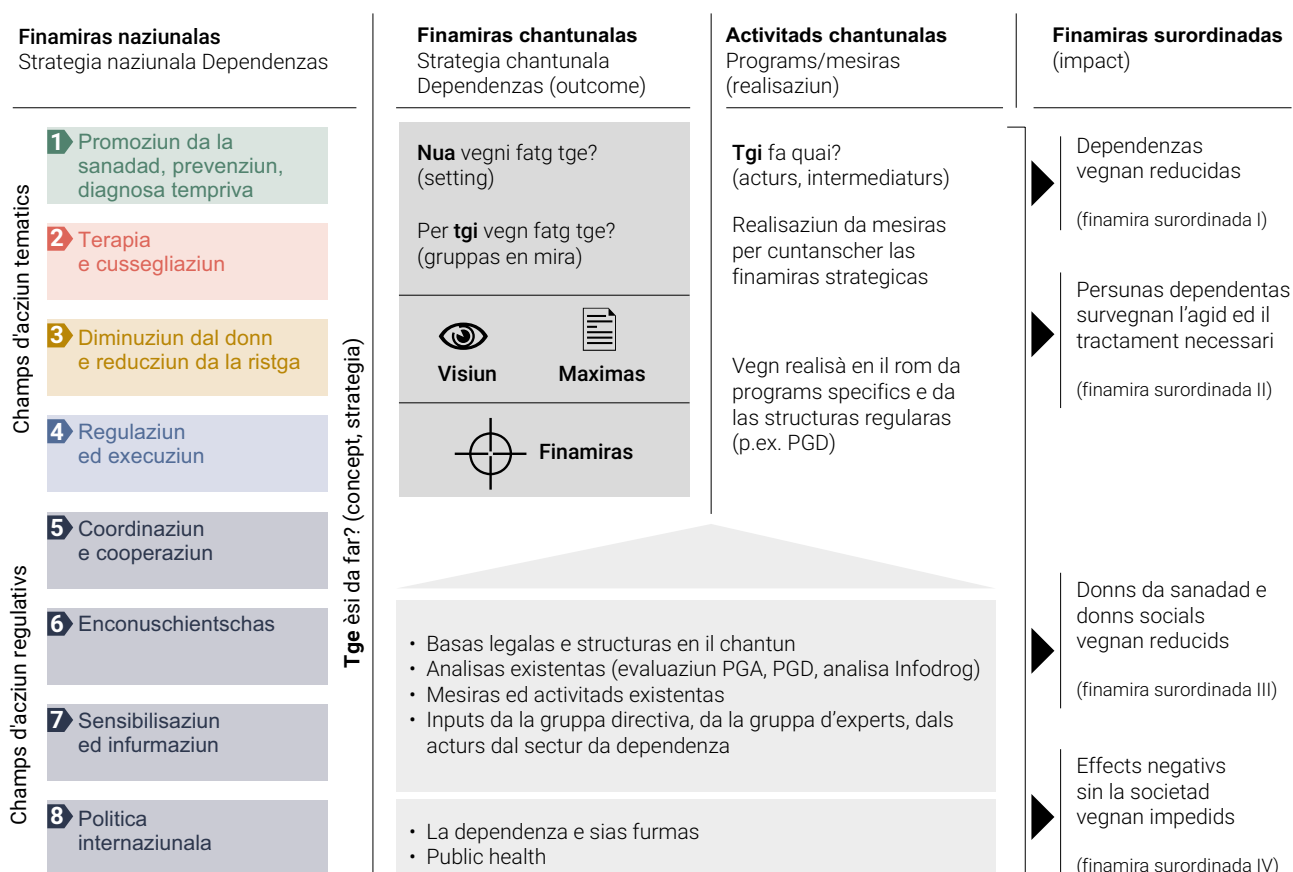
1.3 Structura e deducziun da la strategia

La Strategia chantunala Dependenzas cumpiglia trais parts:

- En l'**emprima** part vegnan descrittas las **basas** ch'ins ha utilisà per elavurar la strategia (chapitel 2). La basa per l'orientaziun strategica è stada en spezial teorias davart il tema da la dependenza (parts 2.1 e 2.2), la Strategia naziunala Dependenzas e la Strategia NCD (part 2.3) sco er premissas chantunals (part. 2.4) sco il Program grischun Dependenzas (PGD), l'evaluaziun dal Program grischun cunter l'alcohol, las activitads cumprovadas en il chantun Grischun sco er analisis da las largias enconuschentas.
- En la **segunda** part vegnan preschentadas la **visiun**, las **maximas** sco er las **finamiras strategicas** definidas da la Strategia chantunala Dependenzas (chapitel 3). Quellas fixeschan la direcziun strategica, porschan dentant libertad concepziunala per concretisar la realisaziun operativa. En quest connex vegn il «chantun Grischun» menziunà pauschalmain sco actur, senza differenziar tenor departaments u tenor posts da servetsch. Sin il stgalim da las mesiras ston las competenzas dentant vegnir definidas cleramain. Talas ston correspunder a las basas legalas ed a la repartiziun da las incumbensas entaifer l'administraziun chantunala sco er tranter il chantun e las vischnancas.
- La **terza** part cuntegna **recumandaziuns d'agir** per mauns da las persunas responsablas sin plaun chantunal per realisar ils ulteriurs pass da la Strategia chantunala Dependenzas. Las recumandaziuns è vegnidas formuladas da la firma Interface e discutadas cun las represchentantas ed ils represchentants da la gruppa directiva e da la gruppa d'experts.

Las finamiras da la Strategia chantunala Dependenzas vegnan formuladas per lung dals otg champs d'acziun sin il stgalim da las gruppas en mira ch'ins vul cuntanscher e/u dals settings ch'ins sto resguardar.² I sa tracta qua d'uschenumnadas finamiras outcome, che descrivan, tge gruppas en mira che duain vegnir cuntanschidas, e che explitgan, tge effects ch'ins vul cuntanscher en las gruppas en mira. Gruppas en mira èn persunas cun in cumpor-tament fitg ristgà, gruppas vulnerablas, persunas dependentas e lur ambient social sco er l'entira populaziun. Sche l'effect en mira po vegnir cuntanschì, gida quai a cuntanscher las finamiras surordinadas da la Strategia naziunala Dependenzas sin nivel social (finamiras surordinadas). La grafica G 1.1 preschenta ina survista da las basas, la deducziun e la struc-tura da la strategia.

G 1.1: Deducziun da la Strategia Dependenzas

Grafica 1.1: Grafica Interface, sin basa da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 7.

² Sco «setting» vegnan chapids differents munds da viver, sistems socials u cundiziuns generalas, en ils quals respectivamain en las qualas persunas vivan, emprendan, lavuran e consumeschan. Resguardar ils differents settings sco er las persunas da referiment e las persunas spezialisadas respectivas è in impurtant factur da success per planisar e per realisar mesiras da la promoziun da la sanadad e da la prevenziun. Cf. latiers Strategia naziunala per la prevenziun da malsognas betg transmissiblas (Strategia NCD) 2017–2024, p. 58.

2 Basas

En quest chapitel vegnan descrittas las sfidas da la politica da dependenza, per las qualas la societad e la politica ston chattar soluziuns en il rom da la Strategia chantunala Dependenzas. La Strategia naziunala Dependenzas da la Confederaziun sco er las experientschas cun la public health³ gidan a chattar propostas da soluziun. Concernent las competenzas respectivamain la finanziaziun da singulas purschidas e da singulas mesiras vali d'observar las cundiziuns legalas generalas che reglan ils puncts da contact tranter las vischnancas ed il chantun.

2.1 La dependenza e sias furmas

Ina gronda part da la populaziun consumescha substanzas legalas, sco alcohol, tubac u medicaments, dovra l'internet u sa participescha a gieus da fortuna, senza periclitar sasezza ed auters. Intginas persunas s'exponan dentant a ristgas u perdan la controlla davart lur consum u davart lur cumportament. Ultra da quai vegnan consumadas substanzas illegalas (p.ex. cannabis, heroin u cocain). Ristgà è er il consum maschadà da substanzas, perquai che lur effect po uschia sa midar. Da quest cumportament da ristga po resultar ina dependenza che chaschuna bleras suffrientschas per las persunas pertutgadas e per lur confamigliars.

Mintga settavel mortori en Svizra ha in connex cun il fimar, il motiv zuppà da mintga sisavla diagnosa psichiatrica è in problem d'alcohol e tar la mesadad da tut ils delicts gioga l'alcohol ina rolla. Per la societad importan ils custs da dependenzas pliras milliardas francs per onn.⁴

Las furmas da dependenza e lur characteristics sa midan cuntinuadamain e da medema maniera er la percepziun da la problematica en la societad. Ultra da las drogas usitadas sco drogas illegalas, l'alcohol ed il tubac èn uschia ozendi adina pli savens er las furmas da dependenza sco la dependenza dal giu per daners u l'utilisaziun excessiva da l'internet vegnidas en il focus da l'interess public.

Ins discorra da dependenza u da cumportament da dependenza, sch'igl è avant maun in cumportament manic che ha cun il temp grevas consequenzas negativas per la sanadad e

³ Tenor la definiziun da l'Organisaziun mundiala da la sanadad (WHO) designescha «public health» tut las mesiras publicas e privatas, che gidan a prevegnir a malsognas, a promover la sanadad ed a prolungar la vita da tut la populaziun.

⁴ Cf. Iatiers Polynomics (2020): Volkswirtschaftliche Kosten von Sucht. Studi per incumbensa da l'Uffizi federal da sanadad publica UFSP.

per l'integraziun sociala da las personas pertutgadas e da lur ambient social. Sin basa da las enconuschientschas actualas da differentas disciplinas spezializadas vegn la dependenza descritta sco in uschenumnà «fenomen bio-psico-social» che favurisescha la cumbinaziun da differentis facturs biologics, psychics e socials. Il cumportament da dependenza pon ins observar tar personas da tut las classas da vegliadetgna, independentamain da lur origins socials e culturalas. El ha effects sin la fisis e sin la psica da las personas, sin lur ambient social e sin lur integraziun sociala. Ina rolla giogan qua er las predisposiziuns individualas, ma er cundiziuns socialas generalas (ambient persunal, situaziun professiunala e finanziaria, relaziun culturala cun substanzas, disponibladad e.u.v.).

Ord vista medicinala è la dependenza ina malsogna. En la classificaziun internaziunala da las malsognas e dals problems da sanadad parentads (ICD-10) vegn ella descritta sco «disturbi psychic u dal cumportament tras substanzas psicotropas».⁵ En la pli nova categorisaziun da las malsognas (ICD-11), ch'è en vigur dapi il 1. da schaner 2022, vegnan tranter auter er disturbis, sco in cumportament sexual obsessiv e la dependenza da gieus da video u da gieus online, classificitgads ed uschia er renconuschids sin plaun internaziunal sco disturbis da la sanadad.

2.2 Metodas da public health

Las experientschas cun differentas metodas da la promoziun da la sanadad e da la prevenziun mussan, co che gruppas en mira pon vegnir cuntanschidas il meglier. En quest connex èn il model da settings ed il model da fasas da la vita sa mussads sco utils.

2.2.1 Settings

Il model da settings focussescha sin il mund da viver da las personas e pia sin las cundiziuns generalas, sut las qualas las personas vivan, emprendan, lavuran e consumeschan. Questa metoda è ina resposta als success limitads da las metodas tradiziunalas da public health, che sa drizzan cun infurmaziuns ed appels a singulas personas. I vegn tegnì quint da l'enconuschientscha, che problems da sanadad d'ina gruppa da la populaziun sajan il resultat d'ina interdependenza tranter l'ambient economic, social ed organisatoric sco er la moda da viver persunala.⁶ En la Strategia chantunala Dependenzas vegnan resguardads ils contexts sociolocals dals suandants settings: famiglia, scola, temp liber, plaz da lavur sco er sanadad e fatgs socials en relaziun cun instituziuns respectivamain cun personas spezializadas dals fatgs da sanadad u dals fatgs socials.

⁵ L'abreviaziun ICD stat per International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems.

⁶ Cf. Iatiers Rosenbrock, Rolf, Hartung, Susanne (2015): «Settingansatz/Lebensweltansatz». Cologne: Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung (BZgA); <https://leitbegriffe.bzga.de/alphabetisches-verzeichnis/settingansatz-lebensweltansatz/>, consultà ils 05-05-2022.

2.2.2 Fosas da la vita

Ils basegns objectivs e subjectivs sa midan, tut tenor la fasa da la vita d'ina persuna. En differentas fosas da la vita sto mintga persuna dumagnar diversas incumbensas da svilup. La periclitaziun potenziala variescha perquai en las differentas fosas da vita da las persunas sco er durant las transiziuns en novas fosas da la vita. Plinavant èsi – tut tenor la fasa da la vita – impurtant d'avair differentes munds da viver (settings) sco er differentas persunas da referiment e persunas spezializadas. Quest fatg vegn resguardà en il model da fosas da la vita. Supplementarmain vegnan definids ils pli impurtants multiplicaturs e settings per mintga gruppa da vegliadetgna. Da questas definiziuns vegnan alura deducidas gruppas en mira prioritarias e vulnerablas sco er fosas da la vita e transiziuns fitg marcantas. La litteratura numna fin a nov differentas fosas da la vita, mintgamai sin basa da las incumbensas da svilup che ston vegnir dumagnadas.⁷ En il rom da las analisas dals indicaturs da success per programs chantunals en il sector da la promoziun da la sanadad e da la prevenziun èsi sa mussà, ch'igl è cunvegnent da differenziar trais fosas da la vita centralas.⁸ Analogamain a la categorisaziun en la Strategia NCD èn quai: uffants e giuvenils, persunas creschidas e persunas pli veglias. En il rom da la Strategia NCD vegnan bain definidas las gruppas da vegliadetgna da 0 fin 20 (uffants e giuvenils), da 20 fin 60 (persunas creschidas) e da 60+ (senioras e seniors)⁹. La realisaziun pratica da las mesiras s'orientescha percenter savens als settings relevantes e damain a las gruppas da vegliadetgna definidas. Uschia pon per exempel uffants e giuvenils durant il temp da scola obligatoric fin a la vegliadetgna da 15 u 16 onns – a la fin dal stgalim secundar I – vegnir cuntanschids sur il setting scola. Suentar il temp da scola obligatoric fa la gronda part dals giuvenils ina scolaziun sin il stgalim secundar II, ch'els termineschan per regla cun 18 u 19 onns. Er areguard las persunas pli veglias exista ina retscha da definiziuns, che s'orienteschan a la vegliadetgna u al pass en la pensiun.

2.2.3 Intermediaturs

Per che las mesiras e las purschidas da la promoziun da la sanadad, da la prevenziun da dependenzas e da l'agid per persunas dependentas possia avoir effect, duessan quellas vegnir formuladas ed implementadas conform a las gruppas en mira. Perquai ston er vegnir tschernids cun quità ils intermediaturs che valan sco cumpetents e vardaivels en il setting respectiv. Lur incumbensas èn il transfer e la derasaziun da mesiras che promovon la sanadad d'ina gruppa en mira. En il sector da public health pon ils intermediaturs esser persunas u organisaziuns (spezializadas) che intermediateschan e che promovon infurmaziuns spezializadas, strategias e cumpetenzas favuraivlas per la sanadad entaifer ina gruppa u

⁷ Cf. Iatiers Havighurst, R.J. (1948): *Developmental tasks and education*. Chicago: The University of Chicago Press.

⁸ Cf. Balthasar, Andreas; Lussi, Isabella (2018): *Erfolgsfaktoren für kantonale Programme im Bereich Gesundheitsförderung und Prävention. Bericht zuhanden der Arbeitsgruppe «Massnahmenbereich 1» der NCD-Strategie, Interface Politikstudien Forschung Beratung, Lucerna.*

⁹ Cf. Iatiers Strategia naziunala per la prevenziun da malsognas betg transmissiblas (Strategia NCD) 2017–2024, p. 29.

ina communitad. Perquai han els ina impurtanta funcziun da transfer.¹⁰ En il rom da l'actual Program grischun Dependenzas (PGD) e da la Strategia chantunala Dependenzas èn ils intermediaturs personas ed organisaziuns (spezialisadas) che guardan che las mesiras e las purschidas da la promoziun da la sanadad, da la prevenziun da dependenzas e da l'agid per personas dependentas cuntanschian las gruppas en mira.

2.3 Strategia naziunala Dependenzas e Strategia NCD

Sin basa da la strategia generala per la politica da sanadad «Sanadad2020» ch'era en vigur quella giada, ha il Cussegl federal elavurà duas strategias che duain gidar ils chantuns a concepir programs chantunals per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun, numadamain la «Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024» e la «Strategia naziunala per la prevenziun da malsognas betg transmissiblas 2017–2024» (Strategia NCD).¹¹ Cun las duas strategias duain las stentas cuminaivlas e las iniziativa per la prevenziun da dependenzas sco er per la reducziun da cumportaments da ristga e da dependenzas vegnir accordadas pli fitg ina cun l'autra.¹² En quest connex vegni resguardà, che la dependenza stat en in tschert connex cun la sanadad psichica e cun la tgira da personas che pateschan d'ina malsogna psichica. Bleras personas cun problems da dependenza vegnan tractadas en clinicas psichiatricas, respectivamain bleras personas che pateschan d'ina malsogna psichica han «dependenza» sco segunda diagnosa. En il rom da la «Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024» vul il Cussegl federal d'ina vart rinforzar la prevenziun e la diagnosa tempriva da malsognas da dependenza e da l'autra vart garantir a lunga vista il tractament da personas che pateschan d'ina malsogna da dependenza.

2.3.1 Finamiras da la Strategia naziunala Dependenzas

La Strategia naziunala Dependenzas ha las suandantas quatter finamiras surordinadas:

- I. Malsognas da dependenza vegnan impedidas.
- II. Personas dependentas survegnan l'agid ed il tractament necessari.
- III. Donn da la sanadad e donns socials vegnan diminuids.
- IV. Consequenzas negativas per la societad vegnan evitadas.

La Strategia naziunala Dependenzas sa basa sin las experientschas ch'èn vegnidadas fafagas fin ussa cun la politica da quatter pitgas e garantescha la cuntinuitad, la diversidad, la qualidad e l'efficacitad da las purschidas existentas da la prevenziun da dependenza sco er da la diminuziun dal donn e dal tractament. Ella vul dentant er sviluppar vinavant l'agid per

¹⁰ Cf. Iatiers Blümel, Stephan; Lehmann, Frank; Hartung, Susanne (2015): Zielgruppen, Multiplikatorinnen und Multiplikatoren. Colonia: Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung (BZgA); <https://leitbegriffe.bzga.de/alphabetisches-verzeichnis/zielgruppen-multiplikatorinnen-und-multiplikatoren/>, consultà ils 05-05-2022.

¹¹ Ils 6 da december 2019 ha il Cussegl federal deliberà la Strategia per la politica da sanadad 2020–2030, che sa basa sin las lavurs da «Sanadad2020».

¹² Cf. Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 14.

persunas dependentas per stgaffir sinergias e per serrar largias. En quest connex sustegna e coordinescha la Strategia naziunala Dependenzas la cooperaziun da tut las acturas ed ils acturs da la politica da dependenza. Quai cun la finamira da garantir in provediment efficaci e coerent sco er novas cooperaziuns interdisciplinaras che na dependan betg da las substanzas e da concentrar las forzas.¹³

2.3.2 Otg champs d'acziun da la Strategia naziunala Dependenzas

La Strategia chantunala Dependenzas è dividida en otg champs d'acziun. Ils emprims quater champs d'acziun èn structurads tematicamain:

- 1 Promoziun da la sanadad, prevenziun e diagnosa tempriva
- 2 Terapia e cussegliaziun
- 3 Diminuziun dal donn e reduenziun da la ristga
- 4 Regulaziun ed execuziun

Ils champs d'acziun 5 fin 8 descrivan incumbensas interdisciplinaras e servan a la regulaziun ed a la coordinaziun. Quai èn:

- 5 Coordinaziun e cooperaziun
- 6 Enconuschientschas
- 7 Sensibilisaziun ed infurmaziun
- 8 Politica internaziunala

Cun la Strategia naziunala Dependenzas e cun il plan da mesiras respectiv exista per l'emprima giada in rom d'orientaziun e d'acziun interdisciplinar che permetta a la Confederaziun ed als chantuns sco er ad ulteriuras acturas ed acturs da sviluppar soluziuns colleghialas e da las realisar en moda coordinada.

2.3.3 Consum e cumportaments

La Strategia naziunala Dependenzas differenziescha il consum ed il cumportament tenor lur intensidad e tenor las ristgas respectivas per l'individui e per la societad. Per tut las furmas da dependenza resulta ina classificaziun en «cumportament nunproblematic», «cumportament da ristga» e «cumportament da dependenza». Questa differenziaziun manifestescha la renunzia ad ina politica da dependenza ch'è orientada exclusivamain a l'abstinenza. Correspondentamain duain las stentas strategicas ed operativas da la promoziun da la sanadad, da la prevenziun, da la terapia, da la cussegliaziun e da la diminuziun dal donn

¹³ Cf. Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 4.

sa focussar sin la finamira d'impedir in «cumportament fitg ristgà» respectivamain in «cumportament da dependenza».

2.4 Mesiras chantunalas en il sector da dependenza

En quest chapitel vegnan skizzadas las cundiziuns legalas generalas en il chantun Grischun sco er las activitads e mesiras actualas en il sector da dependenza.

2.4.1 Cundiziuns legalas generalas

En il chantun Grischun èn ils temas dependenza e prevenziun da dependenza menziunads principalmain en la Lescha davart l'agid per persunas toxicomanas (Lescha d'agid per persunas toxicomanas; DG 500.800), en la Lescha davart la protecziun da la sanadad (Lescha da sanadad, LSan; DG 500.000) ed en l'Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (OtLSan; DG 500.010) sco er en la Lescha davart gieus per daners (LCGD; DG 935.500), en l'Ordinaziun davart gieus per daners (OCGD; DG 935.510) ed en l'Ordinaziun executiva tar la Lescha federala da narcotics (DG 504.300). Per l'execuziun da questas basas legalas èn cumpetents las vischnancas, l'Uffizi da sanadad e l'Uffizi chantunal dal servetsch social. Sche las basas legalas vegnan structuradas analogamain als champs d'acziun tematics da la Strategia naziunala Dependenzas (cf. grafica G 2.1), vegnan extendids il circol da las acturas e dals acturs sco er las disposiziuns legalas che stattan en connex cun la tematica da dependenza:

- En il champ d'acziun «Promoziun da la sanadad, prevenziun e diagnosa tempriva» èn las cumpetenzas repartidas tranter il chantun e las vischnancas. Tenor la Lescha d'agid per persunas toxicomanas èn las vischnancas cumpetentas per la prevenziun primara da dependenza e tenor la Lescha da sanadad per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun. Las cumpetenzas per las singulas mesiras en quest sector han correspondentamain las vischnancas. L'Uffizi da sanadad è responsabel per campagnas e programs en l'entir chantun, per incumbensas intercommunalas sco er per il sustegn professional e per la coordinaziun. Per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun èn plinavant responsabels differents uffizis chantunals, quai tut tenor il stgalim da scola.
- En il champ d'acziun «Terapia e cussegliaziun» èn l'Uffizi da sanadad e l'Uffizi chantunal dal servetsch social cumpetents per la surveglianza e per las proceduras da permissiun da purschidas e da tractaments specifics per persunas dependentas. Er il provediment regular en il sector da sanadad e social è chausa da quests dus uffizis.
- Tar la «Diminuziun dal donn» è l'Uffizi chantunal dal servetsch social cumpetent per il svilup da la purschida e per la finanziaziun. En il rom da la refurma da la gulivaziun da finanzas (refurma da la GF) è la finanziaziun vegnida organisada da nov tranter il chantun

e las vischnancas.

- Per tscherts cuntegns dal sector «Regulaziun ed execuziun» èn da l'otra vart las vischnancas cumpetentas. Sco spetgà han dentant ils organs da la polizia e da las autoritads giudizialas ina funcziun centrala en quest connex.
- Per ils champs d'acziun surordinads da regulaziun e da coordinaziun na resortan betg cumpetenzas explicitas da las basas legalas chantunalas. Analogamain als champs d'acziun tematics èn l'Uffizi da sanadad e l'Uffizi chantunal dal servetsch social cumpetents per tscherts secturs parzials. Il chantun Grischun survegn ina part da las contribuziuns da la dieschma d'alcohol. Davart la repartiziun dals meds finanziaus decida la Regenza sin proposta dal Departament d'economia publica e fatgs socials. L'Uffizi dal servetsch social represchenta il chantun Grischun en la Conferenza da las delegadas e dals delegads chantunals per dumondas da dependenza (CDCD). La CDCD è il gremi d'experts da la Conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials (CDAS), che s'occupa da dumondas da dependenza. La CDCD s'engascha per ina politica da dependenza coerenta ed unitara en ils chantuns. Ella è en funcziun sco plattafurma da barat e sa fatschenta cun dumondas da l'agid per persunas dependentas e dal provediment optimal. L'Uffizi da sanadad represchenta il chantun Grischun en l'Associaziun da las incumbensadas e dals incumbensads chantunals per la promoziun da la sanadad (AIPS). La AIPS ha la finamira da coordinar e da rinforzar las mesiras chantunalas en il sector «Promoziun da la sanadad e prevenziun». Sco conferenza spezialisada fa la AIPS part da la Conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da sanadad (CDS). Ella collia ils chantuns in cun l'auter e promova il barat cun ils posts federals involvids, cun la fundaziun Promoziun Sanadad Svizra e cun ulteriuras organisaziuns spezialisadas.

Tut en tut poi vegnir constatà, che las cumpetenzas en il sector da dependenza èn repartidas sin numerus uffizis e sin plirs plauns executivs. Per ina politica da dependenza chantunala effectiva ed efficazia è la coordinaziun tranter las differentas acturas ed ils differents acturs perquai d'ina impurtanza centrala. Questas sfidas sa mussan exemplaricamain als puncts da contact tranter las cumpetenzas chantunalas e communalas. Che las vischnancas na furman betg ina gruppa omogena en quai che concerna las resursas disponiblas e las sfidas che ston vegnir dumagnadas, engrevgescha tenor l'experientscha l'execuziun unitara. Ma er las incumbensas exclusivamain chantunalas pon esser ina sfida per l'execuziun. Particularmain sch'ellas sa refereschan a differentas unitads administrativas (departaments u uffizis).

G 2.1: Cundiziuns legalas generalas tenor champs d'acziun

CA	Organs/uffizis	Cumpetenzas	Basas legalas
Promozione della salute, Promoziun da la sanadad, prevenziun e diagnosa tempriva	Vischnancas	Prevenziun primara da dependenza	<ul style="list-style-type: none"> – Lescha da sanadad (art. 6) – Lescha d'agid per persunas toxicomanas (art. 7) – Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 2)
	Uffizi da sanadad	Prevenziun primara da dependenza (mesiras per settings e gruppas en mira, campagnas e programs chantunals)	<ul style="list-style-type: none"> – Lescha da sanadad (art. 5 ed art. 7) – Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 1)
	Uffizi chantunal dal servetsch social	Post specialisà per prevenziun e per cumbat cunter dependenza en il sectur da gieus per daners (mesiras da prevenziun)	<ul style="list-style-type: none"> – Lescha da gieus per daners (art. 10) – Ordinaziun tar la Lescha da gieus per daners (art. 3)
	Uffizi per la scola populara ed il sport	Promoziun da la sanadad e prevenziun en la scolina e scola populara	– Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 1)
	Uffizi per la furmaziun media-superiura	Promoziun da la sanadad e prevenziun en las scolas medias e scolas autas	– Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 1)
	Uffizi per la furmaziun professiunala	Promoziun da la sanadad e prevenziun en la scola professiunala	– Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 1)
Terapia e cussegliaziun	Uffizi chantunal dal servetsch social	Prevenziun secundara e terziara (purschidas da terapia e da cussegliaziun individualas en il sectur ambulat e staziunar) Post specialisà per prevenziun e per cumbat cunter dependenza en il sectur da gieus per daners (purschidas da cussegliaziun e da tractament)	<ul style="list-style-type: none"> – Lescha d'agid per persunas toxicomanas (art. 10) – Ordinaziun tar la Lescha da sanadad (art. 1) – Lescha davart l'agid social (art. 5)
		Regulaziuns concernent il tractament sin basa da la substituziun	– Tenor la Lescha federala davart ils narcotics e las substanzas psicotropas e tenor l'ordinaziun executiva respectiva
Diminuiziun dal donn e	Uffizi chantunal dal servetsch social	Purschidas da l'agid nunbirocratic per persunas dependentas (cumpetenzas e finanziaziun da l'agid per survivor, surveglianza e permissiun d'instituziun d'agid en cas da dependenza)	– Lescha d'agid per persunas toxicomanas (art. 13 ed art. 15)
Regulaziun ed executiun	Vischnancas	Protecziun da la giuventetgna cunter alcohol	– Lescha d'ustaria (art. 2 ed art. 4)
		Scumond da far reclama per tubac e protecziun da la giuventetgna cunter tubac	– Lescha da sanadad (art. 8)
		Protecziun da las persunas che na fiman betg	– Lescha da sanadad (art. 9)
		Cumpras da test (alcohol e tubac)	– Lescha d'ustaria (art. 7 ed art. 11a)
	Polizia communal	Controllas da l'execuziun da la protecziun da la giuventetgna sco er da las persunas che na fiman betg	– Tenor la Lescha da sanadad e la Lescha d'ustaria
	Uffizi da migraziun e da dretg civil	Autoritad da surveglianza e d'execuziun en il sectur da gieus per daners	– Ordinaziun tar la Lescha da gieus per daners (art. 2)
	Polizia chantunala	Execuziun da las regulaziuns naziunals e chantunals (persecuziun da delicts cun drogas)	– Tenor l'incumbensa dals posts d'execuziun naziunals e chantunals (tenor la Lescha federala da narcotics e l'ordinaziun executiva respectiva)
	Uffizi per il traffic sin via	Mesiras administrativas	– Tenor la legislaziun federala davart il traffic sin via
	Procura publica, Uffizi per l'execuziun giudiziala		Execuziun da las regulaziuns naziunals e chantunals (persecuziun da delicts cun drogas)
Tractaments specifics da dependenza en il rom da l'execuziun da mesiras da las autoritads giudizialas chantunals			<ul style="list-style-type: none"> – Tenor la Lescha federala davart il dretg penal per juvenils – Tenor il Cudesch penal svizzer

2.4.2 Program grischun Dependenzas (PGD)

Durant la perioda 2021 fin 2024 vegn realisà il Program grischun Dependenzas (PGD). El sa basa sin ina versiun actualisada dal Program grischun cunter l'alcohol (PGA). Il program actual s'orientescha als champs d'acziun ed a las finamiras da la Strategia naziunala Dependenzas. En il Program grischun Dependenzas vegnan realisadas 15 activitads en ils quatter champs d'acziun tematics da la Strategia naziunala Dependenzas. Entaifer ils champs d'acziun regulativs vegnan realisadas quatter activitads. Ina survista da las activitads che vegnan realisadas en il rom dal Program grischun Dependenzas, stat a disposiziun en l'aggiunta A3.

2.4.3 Purschidas e mesiras en il sector da dependenza

Il chantun Grischun ha ina vasta rait regionala da purschidas da promoziun da la sanadad, da prevenziun e d'agid per personas dependentas, ch'è adattada als basegns locals. Ina glista da las purschidas e da las mesiras enconuschentas che han in connex direct cun il tema dependenza stat a disposiziun en l'aggiunta. Questa glista è structurada tenor ils quatter champs d'acziun tematics. Sco basa per quella han servì las mesiras dal Program grischun cunter l'alcohol (PGA), las activitads dal Program grischun Dependenzas (PGD) sco er las retschertgas en il rom dal scleriment dal basegn da purschidas per personas pertutgadas da dependenza en il chantun Grischun.

Las purschidas e las mesiras èn structuradas tenor las gruppas en mira, il setting, ils intermediars sco er las acturas ed ils acturs responsabels. Per ils quatter champs d'acziun han ins pudì registrar tut en tut 44 purschidas e mesiras (cf. aggiuntas A4 fin A7).

2.4.4 Largias ch'ins ha chattà fin ussa

Sin basa dals resultats da l'evaluaziun dal Program grischun cunter l'alcohol (PGA), sin basa da las explicaziuns en il Program grischun Dependenzas (PGD), sin basa dal scleriment dal basegn da purschidas per personas pertutgadas da dependenza en il chantun Grischun, ch'è vegnì fatg dad Infodrog, sco er sin basa dal rapport «Angebote der Schadensminderung im Suchtbereich im Kanton Graubünden: Prüfung und Planung Weiterentwicklung» han ins pudì identifitgar differentas largias en ils champs d'acziun. Cun sviluppar la strategia èn las largias ch'ins ha chattà vegnidas registradas en ina glista e validadas e cumplettadas cun agid da la gruppa d'experts sco er da las acturas e dals acturs. La finala è la glista vegnida rectificada e las largias ch'ins ha serrà èn vegnidas stritgadas da la glista. Questa glista da largias ha servì sco basa per las recumandaziuns en il chapitel 4. La glista rectificada figurescha en l'aggiunta A8.

3 Finamiras da la Strategia chantunala Dependenzas

En quest chapitel vegnan preschentadas la visiun cuminaivla (sco orientaziun vers in stadi futur ideal), las maximas (sco directivas) sco er las finamiras strategicas per il chantun Grischun.

 Visiun	 Maximas	
<ul style="list-style-type: none"> – Las personas concepeschon en moda autodeterminada lur vita ed èn responsablas per lur modas da viver e per lur cumportaments areguard la sanadad. – Personas che vivan u che sa trategnan temporarmain en il chantun Grischun han in contact nunproblematic cun substanzas psicoactivas ed eviteschan cumportaments privlus u problematic, che fan donn a la sanadad. – Resursas sco er competenzas persunalas e da vita vegnan rinforzadas en tut las fasas da la vita per identifitgar a temp u per evitar il consum e cumportaments privlus. – Las personas dependentas e lur personas da referiment enconuschon las purschidas d'agid e da sustegn che stattan a disposiziun en il chantun ed en las vischnancas e vegnan cuntanschidas. – Ils acturs ch'èn activs en il sectur da dependenza en il chantun ed en las vischnancas coordinateschan e sa collian in cun l'auter e garanteschon tras quai ina purschida confirm als basegns. 	<ul style="list-style-type: none"> – La politica da dependenza sa mova en il champ da tensiun tranter l'atgna responsabladad e la responsabladad sociala. – Il chantun Grischun fa ina politica da dependenza pragmatica e coerenta. En quest connex resguarda el la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024 cun ils champs d'acziun tematics 1–4. – La politica da dependenza tanghescha differentes models da provediment e da finanziaziun cun differentas disciplinas professionalas da la prevenziun, dal provediment da la sanadad e da la lavur sociala e cun lur differentes puncts da vista. – La politica da dependenza è ina incumbensa interdisciplinara; la coordinaziun e l'infurmaziun èn perquai elements centrals. – Las activitads e las purschidas da la promoziun da la sanadad e da l'agid per personas dependentas vegnan realisadas da differentes acturs e da differentas intermediaturs, che han access a las gruppas en mira. – Per pudair reagir a temp vegnan identifitgadas novas tendenzas en il sectur da dependenza. 	<ul style="list-style-type: none"> – Las mesiras da la politica da dependenza resguardan las personas pertutgadas sco er lur confamgliars e lur personas da referiment en differentas fasas da la vita ed en differentes settings (spazis socials). – In'attenziun speziala vegn dada a las gruppas en mira grevas da cuntanscher sco er als puncts da contact da la politica da dependenza. – La finamira èsi da mantegnair las activitads respectivamain las purschidas ch'èn sa cumprovadas, da trair a niz sinergias e da serrar sistematicamain largias. Purschidas simplas stattan en il center. Il focus vegn mess sin la chargia problematica (dumber da personas pertutgadas, consequenzas per la sanadad, custs consecutivs). – La politica da dependenza dal chantun resguarda las cundiziuns generalas specificas chantunalas (context linguistic, social, politic, cultural, economic e giuridic). En cas da basegn duain star a disposiziun activitads e purschidas er en regiuns perifericas. – Las rollas dal chantun e da las vischnancas èn cleras. Il chantun garantescha la coordinaziun tranter il plaun chantunale e communal.
 Finamiras (tenor champ d'acziun)		

3.1 Champ d'acziun 1 «Promoziun da la sanadad, prevenziun, diagnosa tempriva»

La promoziun da la sanadad e la prevenziun han la finamira da mantegnair e da promover la sanadad en tut las fasas da la vita. Entant che la prevenziun vul savens impedir problems specifics da toxicomania e da dependenza, s'orientescha la promoziun da la sanadad en emprima lingia a la promoziun da las resursas individualas e socialas per rinforzar ils facturs da protecziun respectivamain per reducir ils facturs da ristga. Ina gronda part da las mesiras da la promoziun da la sanadad e da la prevenziun na valan per regla betg mo per dependenzas, quai vul dir na sa drizzan betg sistematicamain a tsherts cumportaments u a tsherts musters da consum. I sa tracta plitost da promover la cumpetenzza da las personas en chausas da la sanadad e d'identifitgar e da prevegnir dependenzas e cumportaments da ristga cun diagnostitgar baud ed intervegnir a temp en fasas criticas da la vita. La promoziun da la sanadad e la prevenziun vegnan integradas en las mesiras per promover l'egualitad da las schanzas socialas ed èn relevantas per il cumbat cunter la povradad, per la prevenziun ed il cumbat cunter violenza (a chasa) sco er per la promoziun d'uffants e da giuvenils dischavantagiads. Las finamiras strategicas naziunalas (2017–2024) sco er las finamiras chantunalas deducidas per il champ d'acziun 1 «Promoziun da la sanadad, prevenziun, diagnosa tempriva» vegnan preschentadas en la grafica G 3.1.

G 3.1: Finamiras dal champ d'acziun 1 «Promoziun da la sanadad, prevenziun, diagnosa tempriva»

Finamira surordinada I:

Las cundiziuns socialas generalas faciliteschan a las personas la tscherna sauna. Cumportaments da dependenza e cumportaments da ristga vegnan impedids u reducids.

Naziunal

- Las personas survegnan sustegn da chattar in via nunproblematica d'ir enturn cun substanzas psico-activas u cun tscherts cumportaments.
- Las cundiziuns socialas generalas ed ils spazis da viver èn concepids uschia ch'in cumportament nunproblematic è attractiv.
- La diagnosa tempriva da cumportaments da ristga e da dependenzas sco er da problematicas respectivas vegn rinforzada. Personas spezialmain vulnerablas e gruppas da ristga chattan a temp agid e sustegn.

1.1 Rinforzar la promoziun da la sanadad e la prevenziun tar uffants, giuvenils e personas giuvnas creschidas en ils settings famiglia, scola, scolaziun e temp liber

Il chantun Grischun sustegna las vischnancas sco er las acturas ed ils acturs dal sector da la famiglia, da la tgira d'uffants prescolara, da la scola, da las uniuns, da la lavur averta cun uffants e cun giuvenils, dals manaschis d'emprendissadi e da las instituziuns da furmaziun, da sviluppar e da realisar mesiras da prevenziun ch'èn concepidas aposta per uffants, giuvenils e personas giuvnas creschidas. Uschia duai vegnir promovida lur cumpetenza en chaussas da la sanadad. Tut las furmas da dependenza vegnan resguardadas.

1.2 Rinforzar la promoziun da la sanadad e la prevenziun tar personas creschidas en il setting lavur

Il chantun Grischun sustegna las patronas ed ils patrons, da sviluppar e da realisar mesiras per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun al plaz da lavur. Ultra da la promoziun da la sanadad generala stat la prevenziun da dependenzas al plaz da lavur en il focus.

1.3 Rinforzar la promoziun da la sanadad e la prevenziun tar personas pli veglias en ils settings fatgs socials e sanadad

Il chantun Grischun sustegna las acturas ed ils acturs sco er las personas spezializadas en ils settings fatgs socials e sanadad, che han contact cun personas pli veglias e cun lur confamigliars, da sviluppar e da realisar mesiras da prevenziun specificas. Il focus en quest connex vegn mess sin cumportaments da ristga che pon sa preschentar pervia d'eveniments da vita critics. Particularmain duai vegnir impedi il consum maschadà da drogas.

Chantunala

1.4 Rinforzar la promoziun da la sanadad e la prevenziun tar gruppas vulnerablas en ils settings scolaziun, lavur, fatgs socials e sanadad

Il chantun Grischun sustegna las acturas ed ils acturs en ils settings scolaziun, lavur, fatgs socials e sanadad, che han contact cun personas en situaziuns vulnerablas (p.ex. tar la transiziun en novas fasas da la vita, personas cun ina biografia da migraziun, personas cun in grad da scolaziun bass, personas cun grevazzas multiplas sco personas che tgiran lur confamigliars u personas ch'educheschan sulettas), da sviluppar e da realisar mesiras da prevenziun ch'èn concepidas aposta per las gruppas vulnerablas.

1.5 Rinforzar la diagnosa tempriva e l'intervenziun a temp da cumportaments da ristga e da dependenzas en ils settings vischnanca, scola, temp liber, lavur e sanadad

Il chantun Grischun sustegna las acturas ed ils acturs sco er las personas spezializadas en ils settings vischnanca, scola, temp liber, lavur e sanadad da sviluppar vinavant e da realisar la soluziun metodica da la diagnosa tempriva e da l'intervenziun a temp. En il focus da la diagnosa tempriva e da l'intervenziun a temp stattan la sensibilisaziun da personas cun in cumportament fitg ristgà.

1.6 Rinforzar la protecziun da la giuventetgna cunter substanzas legalas, ch'è francada en la lescha

Per rinforzar la protecziun da la giuventetgna cunter las substanzas alcohol e tubac/nicotin focussescha il chantun Grischun sin la sensibilisaziun e sin la scolaziun da las vischnancas, dals organisaturs e dal personal da vendita e da service.

3.2 Champ d'acziun 2 «Terapia e cussegliaziun»

Purschidas da la cussegliaziun e da la terapia sa drizzan a persunas dependentas u a tallas cun in consum da ristga sco er a lur confamigliars. La finamira èsi dad ir enturn en moda controllada cun la dependenza u, sche quai è realistic, da sortir duraivlamain da la dependenza. En il sector ambulanz cumpiglian la terapia e la cussegliaziun la cussegliaziun psicosociala sco er il provediment medicinal e psichiatric ambulanz. En il sector staziunars sa referescha quest champ d'acziun particularmain a las instituziuns da la terapia sociala sco er al tractament psichiatric ed acutsomatic staziunars (psichiatras ed ospitals). Las finamiras strategicas naziunalas (2017–2024) sco er las finamiras chantunalas deducidas per il champ d'acziun 2 «Terapia e cussegliaziun» vegnan preschentadas en la grafica G 3.2.

G 3.2: Finamiras dal champ d'acziun 2 «Terapia e cussegliaziun»

Naziunal	<p>Finamira surordinada II: Persunas cun problems da dependenza survegnan agid efficaci e cumplessiv per surmuntar lur dependenza u per controllar tala.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> – Persunas pertutgadas survegnan sustegn per daventar puspè corporalmain e psichicamain dal tuttafatg saunas e per s'integrar en la societad ed en il martgà da lavur. – Las purschidas da tractament e da cussegliaziun s'orienteschan a la dumonda ed als basegns da las persunas pertutgadas sco er a lur finamiras da tractament individualas. – Purschidas da tractament interdisciplinaras e raits correspundentas vegnan promovidas. Las modalitads da la finanziaziun èn scleridas.
Chantunal	<p>2.1 Garantir il provediment en ils secturs terapia e cussegliaziun per persunas pertutgadas e per lur confamigliars</p>
	<p>Il chantun Grischun garantescha ina purschida d'agid cumplessiva per persunas dependentas e per lur confamigliars, ch'è accessibla en tut il chantun e che resguarda tut las furmas da dependenza sco er purschidas ambulanzas, staziunaras e parzialmain staziunaras. L'access a las purschidas da terapia e da cussegliaziun vegn garantì a tut las persunas pertutgadas directamain sco er a lur ambient social, quai resguardond la schlattaina, la vegliadetgna, la lingua u las circumstanzas socioculturalas.</p>
	<p>2.2 Utilisar novas tecnologias en ils secturs terapia e cussegliaziun</p>
<p>Il chantun Grischun sustegna e promova l'utilisaziun da novas tecnologias d'infurmaziun e da comunicaziun (TIC) che permettan a tut las persunas che han dumondas en connex cun drogas u cun dependenzas, d'avair access ad infurmaziuns ed a cussegliaziuns d'auta qualitat. Metodas da tractament ibridas che utilischeschan las pussaivladads d'interacziun da tecnologias d'infurmaziun e da comunicaziun digitalas, vegnan promovidas.</p>	
<p>2.3 Promover la collavuraziun interprofessionala ed interinstituziunala en l'agid per persunas dependentas</p>	
<p>Il chantun Grischun promova la collavuraziun interprofessionala tar purschidas da l'agid per persunas dependentas e tar il tractament posterieur per lung da las chadainas da tractament. La coordinaziun ed il barat da tut las acturas ed ils acturs stat en il center.</p>	

3.3 Champ d'acziun 3 «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga»

La diminuziun dal donn cumpiglia la reducziun da ristgas e da donns socials e da la sanadad tar las personas pertutgadas. Ella duai stabilisar il stadi da sanadad da las personas dependentas ed impedir lur dischintegraziun sociala. La diminuziun dal donn deriva da l'agid da survivenza da la politica da drogas da mez dals onns 1980. Pli baud sa concentrava la diminuziun dal donn sin personas dependentas da heroin ch'eran pertutgadas da miseria. Oz percenter sa referescha il concept da la diminuziun dal donn a personas ch'èn integradas en la societad, ma che han in cumportament fitg ristgà cun differentas furmas da dependenza. Las finamiras strategicas naziunalas (2017–2024) sco er las finamiras chantunalas deducidas da quellas per il champ d'acziun 3 «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga» vegnan preschentadas en la grafica G 3.3.

G 3.3: Finamiras dal champ d'acziun 3 «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga»

	<p>Finamira surordinada III: Las consequenzas negativas da la dependenza èn reducidas per l'individui, per ses ambient social e per la societad.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Naziunal</p>	<ul style="list-style-type: none"> – L'access nunbirocratic a las purschidas da la diminuziun dal donn vegn garantida e promovida. – En connex cun novs musters da consum e cun novs cumportaments da ristga vegn la purschida da la diminuziun dal donn adattada professiunalmain e sche pussaivel extendida a tut las furmas da dependenza. – Mortoris anticipads, accidents e violenza en connex cun dependenzas sco er surdosas ed intoxicaziuns vegnan reducids.
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Chantunal</p>	<p>3.1 Promover l'ulteriur svilup da las purschidas da la diminuziun dal donn en il sector da dependenza</p> <p>Il chantun Grischun promova l'ulteriur svilup da purschidas existentas ed il svilup da novas purschidas en il sector da la diminuziun dal donn en connex cun musters da consum e cun cumportaments da ristga existentis e novs per differentas furmas da dependenza. Actualmain ston las differentas furmas d'abitar e structuradas dal di per personas dependentas vegnir resguardadas spezialmain.</p> <p>3.2 Promover e garantir l'access nunbirocratic a purschidas da la diminuziun dal donn</p> <p>A las personas dependentas ed a lur confamigliars da tut las vischnancas garantescha il chantun Grischun l'access nunbirocratic e commensurà a las purschidas da la diminuziun dal donn. Il chantun s'engascha per la comunicaziun en tut las regions ed en tut las linguas chantunalas.</p> <p>3.3 Promover il barat e la colliaziun da las acturas e dals acturs en il sector da la diminuziun dal donn</p> <p>Il chantun Grischun promova il barat professiunal regular e la colliaziun intrachantunala da las acturas e dals acturs sco er da las personas spezialisadas per la diminuziun dal donn en ils secturs temp liber, fatgs socials, formaziun, sanadad, polizia e justia.</p>

3.4 Champ d'acziun 4 «Regulaziun ed execuziun»

Il champ d'acziun «Regulaziun ed execuziun» sa referescha al svilup ed a la realisaziun da cundiziuns legalas generalas per restrenscher l'accessibladad e la disponibladad da substanzas psicoactivas sco er lur attractivitat u per reducir tscherts cumportaments. Tar las substanzas legalas sco l'alcohol ed il tubac u en il sector dals gieus per daners datti per part regulaziuns legalas concernent il pretsch, la taxaziun, la disponibladad u la reclama. Sin quai sa basa er la protecziun da la giuventetgna che duai proteger ils uffants ed ils giuvenils cunter ils privels da substanzas psicoactivas. En il sector dals narcotics èn las autoritads executivas cumpetentas per cumbatter la produenziun illegala sco er il commerzi illegal ed il consum, quai sin basa da la Lescha da narcotics. Las finamiras strategicas naziunalas (2017–2024) sco er las finamiras chantunalas deducidas da quellas per il champ d'acziun 4 «Regulaziun ed execuziun» vegnan preschentadas en la grafica G 3.4.

G 3.4: Finamiras dal champ d'acziun 4 «Regulaziun ed execuziun»

Naziunal	<p>Finamira surordinada IV: Las cundiziuns legalas generalas sin plaun federal e chantunal sustegnan ils interess da la prevenziun, da la terapia e da la diminuziun dal donn. Ellas gidan a proteger la sanadad e vegnan realisadas consequentamain.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Las cundiziuns legalas generalas che valan sin plaun chantunal e ch'èn relevantas per la sanadad publica vegnan examinadas areguard lur influenza en il senn d'ina politica da sanadad cumplessiva. – Las vischnancas survegnan sustegn dal chantun per realisar las regulaziuns vertentas. – La collavuraziun tranter las acturas ed ils acturs da l'agid per persunas dependentas e da la segirezza publica (giustia, polizia) vegn sviluppada vinavant.
Chantunal	<p>4.1 Svilupp vinavant la collavuraziun da las acturas e dals acturs en il sector da la segirezza publica</p> <p>Il chantun Grischun promova l'ulteriur svilup da la collavuraziun tranter las acturas ed ils acturs da l'agid per persunas dependentas e da la segirezza publica (giustia, polizia). Latiers tutgan in barat professional regular sco er perfecziunaments cuminaivels per persunas spezialisadas e da cader da l'agid per persunas dependentas e da la segirezza publica (giustia, polizia).</p> <p>4.2 Execuziun da la legislaziun davart la protecziun da la giuventetgna</p> <p>En collavuraziun cun las vischnancas examinescha il chantun Grischun l'execuziun da la legislaziun davart la protecziun da la giuventetgna cun cumpras da test d'alcohol e da tubac (art. 24 da la Lescha davart ils products da tubac, art. 14a da la Lescha da victualias), che entran en vigur a partir da la stad 2024. Il chantun procura che la protecziun da la giuventetgna, ch'è francada en la lescha, areguard cannabis ed outras drogas illegalas – quai cumpiglia las regulaziuns en connex cun dar vinavant narcotics a giuvenils (art. 19bis LN, art. 19 al. 2 lit. d LN) respectivamain en connex cun annunziar il consum da giuvenils (dretg d'annunzia tenor l'art. 3c LN) – vegnia exequida consequentamain.</p>

Grafica 3.4: Illustraziun Interface, sin basa da lavuratoris e da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 58 ss.

3.5 Champ d'acziun 5 «Coordinaziun e cooperaziun»

Quest champ d'acziun cumpiglia en spezial la colliaziun, la cooperaziun e la collavuraziun sistematica sco er lianta tranter las partenarias ed ils partenaris da la politica da dependenza sco er cun acturas ed acturs d'auters secturs politics sin tut ils plauns federalistics. Uschia duain vegnir permessas ina direcziun coerenta e l'impundaziun efficazia dals meds finansials. L'accent vegn mess qua sin la coordinaziun e sin la cooperaziun da las acturas e dals acturs en il sector da dependenza. La finamira è quella che las strategias en il sector da la politica da dependenza vegnian coordinadas ina cun l'autra, che las represchentantas ed ils represchentants da las differentas gruppas professiunalas involvidas coopereschian sco er che la politica federala vegnia adattada als basegns specificis ed als accents d'acziun che vegnan fixads en ils chantuns. Las finamiras strategicas naziunalas (2017–2024) sco er las finamiras chantunales deducidas da quellas per il champ d'acziun 5 «Coordinaziun e cooperaziun» vegnan preschentadas en la grafica G 3.5.

G 3.5: Finamiras dal champ d'acziun 5 «Coordinaziun e cooperaziun»

Naziunal	<p>Finamira surordinada V: Las partenarias ed ils partenaris da la politica da dependenza èn colliads in cun l'auter sin plaun interdisciplinar, tiran a niz sinergias e portan ils interess da la politica da dependenza en auters secturs da la politica.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Las partenarias ed ils partenaris da la politica da dependenza survegnan sustegn da la Confederaziun per lur colliaziun e per lur collavuraziun. – Ils puncts da contact cun auters secturs politics e la collavuraziun interdisciplinara vegnan promovids sin tut ils plauns e sustegnids tras models da cooperaziun adattads.
Chantunal	<p>5.1 Promover la collavuraziun da las acturas e dals acturs da la politica da dependenza e da lur partenarias e partenaris da realisaziun</p> <p>Il chantun Grischun promova il barat e la colliaziun entaifer l'administraziun chantunala, tranter il chantun e las vischnancas, cun auters chantuns sco er cun las acturas ed ils acturs dal sector da dependenza e d'ulteriurs champs involvids. Il chantun surpiglia la funcziun da coordinaziun e gida a stgaffir structures correspundentas u gremis per il barat e per la coordinaziun.</p>

Grafica 3.5: Interface, sin basa da lavuratoris e da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 60 ss.

3.6 Champ d'acziun 6 «Enconuschientschas»

Retschertgas regularas e studis specifics furneschan a la Confederaziun ed als chantuns las enconuschientschas necessarias per adattar permanentamain lur politica da dependenza a las novas circumstanzas. Il monitoring è la basa per evaluar la strategia e sias mesiras. A medem temp è el er la basa per far cumparegliaziuns. In segund aspect central dal champ d'acziun «Enconuschientschas» è la scolaziun e la furmaziun supplementara da las persunas spezialisadas en il sector da dependenza, ch'èn ina basa impurtanta per concepìr l'agid per persunas dependentas en moda efficazia. La grafica G 3.6 cuntegna ina resumaziun da las finamiras per il champ d'acziun 6 «Enconuschientschas».

G 3.6: Finamiras dal champ d'acziun 6 «Enconuschientschas»

Naziunal	<p>Finamira surordinada VI: I è vegnidas generadas ed elavuradas avunda enconuschientschas che pon vegnir applitgadas en la pratica.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A las acturas ed als acturs da la politica da dependenza stattan a disposiziun las basas scientificas relevantas per diriger e per evaluar lur lavur. – Las enconuschientschas davart ils svilups e davart las tendenzas, sco per exempel novas metodos da cussegliaziun e da tractament u projects da collavuraziun innovativs, vegnan messas a disposiziun a tut las acturas ed ils acturs cun agid da formats da furmaziun supplementara adattads.
Chantunal	<p>6.1 Promover las enconuschientschas davart la dependenza e sustegnair mesiras da scolaziun e da furmaziun supplementara</p> <p>Il chantun Grischun promova las enconuschientschas davart la dependenza e davart sias consequenzas. El promova la registraziun ed il barat da datas scientificas da basa davart la dependenza e davart sias consequenzas. Plinavant promova e sustegna il chantun Grischun purschidas da scolaziun e da furmaziun supplementara per persunas spezialisadas e per las acturas ed ils acturs relevants en il sector da dependenza sco er en auters secturs specifics.</p>

Grafica 3.6: Interface, sin basa da lavuratoris e da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 62 ss.

3.7 Champ d'acziun 7 «Sensibilisaziun ed infurmaziun»

Quest champ d'acziun cumpiglia en spezial l'infurmaziun da la populaziun e la sensibilisaziun per temas da dependenza. Tras quai duai la populaziun survegnir ina meglra chapientscha per la tematica e duai vegnir meglierada l'abiltad da decider da las personas pertutgadas e da lur ambient social. Realisar ina strategia da communicaziun cumplessiva e cuntanscher las gruppas da ristga èn dus puncts centrals. La grafica G 3.7 cuntegna ina resumaziun da las finamiras per il champ d'acziun 7 «Sensibilisaziun ed infurmaziun».

G 3.7: Finamiras dal champ d'acziun 7 «Sensibilisaziun ed infurmaziun»

Naziunal	<p>Finamira surordinada VII: La societad è sensibilisada per cumportaments da dependenza e per las cundiziuns generalas respectivas.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Las personas spezializadas e la publicitad vegnan infurmadas activamain davart temas da dependenza e davart las cundiziuns generalas che promovon la sanadad. – Las gruppas da ristga vegnan sensibilizadas per las ristgas conform a la gruppa en mira, quai cun la finamira ch'ellas hajan quità da lur sanadad e ch'ellas possian prevegnir ad ina dependenza.
Chantunal	<p>7.1 Promover l'infurmaziun da la publicitad e da las personas spezializadas davart temas da dependenza sco er purschidas da cussegliaziun e da sustegn</p> <p>Il chantun Grischun infurmescha activamain davart temas da dependenza e davart purschidas d'agid per personas dependentas e sensibilisescha la publicitad, las acturas ed ils acturs relevants sco er las personas spezializadas. Las personas spezializadas sco er las acturas ed ils acturs relevants enconuschan las purschidas da cussegliaziun e da sustegn che stattan a disposiziun en il chantun ed en las vischnancas. Las vischnancas infurmeschan la populaziun davart ils motivs e davart las consequenzas da la dependenza e da cumportaments da dependenza e promovon, che las gruppas vulnerablas, las personas dependentas e lur personas da referiment survegnan access a las purschidas da cussegliaziun e da sustegn che stattan a disposiziun.</p>

Grafica 3.7: Interface, sin basa da lavuratoris e da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 64 ss.

3.8 Champ d'acziun 8 «Politica»

L'ultim champ d'acziun che porscha sustegn, ha la finamira da represchentar ils interess da la Svizra en connex cun la politica da dependenza sin plaun internaziunal sco er da promover il barat d'experientschas. Per quest intent duain las acturas ed ils acturs naziunals sa far valair e sa barattar en gremis internaziunals. La grafica G 3.8 cuntegna ina resumaziun da las finamiras per il champ d'acziun 8 «Politica».

G 3.8: Finamiras dal champ d'acziun 8 «Politica»

Naziunal	<p>Finamira surordinada VIII: La Svizra represchenta ses interess en connex cun la politica da dependenza sin plaun internaziunal e s'engascha per in barat internaziunal d'experientschas e da savida.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ils interess da la Svizra vegnan fatgs valair en organisaziuns internaziunals. – La Svizra sa participescha vinavant activamain al barat internaziunal d'experientschas e da savida.
Chantunal	<p>8.1 Realisaziun da la Strategia chantunala Dependenzas</p> <p>Ensemen cun las acturas ed ils acturs realisescha il chantun Grischun consequentamain la Strategia chantunala Dependenzas. Las structures da provediment e las cundiziuns legalas generalas vegnan examinadas regularmain areguard il sustegn dals interess per ils secturs da la prevenziun, da la terapia, da la diminuziun dal donn e da l'execuziun. En cas da basegn vegnan ellas svilupadas vinavant.</p>

Grafica 3.8: Interface, sin basa da lavuratoris e da la Strategia naziunala Dependenzas 2017–2024, p. 66 ss.

4 Recumandaziuns

Las personas responsablas dal chantun Grischun sco er las ulteriuras acturas ed ils ulteriurs acturs participads duain realisar la strategia chantunala en moda coerenta e sistematica. Las finamiras strategicas formuladas en il chapitel qua survast duain diriger e sustegnair ellas durant quest process. Tut en tut èn vegnidas formuladas 18 finamiras strategicas chantunalas surordinadas. Ellas s'orienteschan d'ina vart als quatter champs d'acziun tematics e da l'autra vart als quatter champs d'acziun regulativs. Per che questas finamiras possian vegnir cuntanschidas, dovri mesiras e structuradas adequatas che sustegnan ils process da realisaziun. Las analisas per l'elavuraziun da questa strategia han mussà, che bleras da questas mesiras e structuradas existan gia daditg en il chantun Grischun e ch'ellas vegnan er gia realisadas cun success.

Resguardond las activitads dal Program grischun Dependenzas (2021–2024) (aggiunta A3), las purschidas existentas en ils champs d'acziun (aggiuntas A4 fin A7) e las largias constatadas (aggiunta A8), èsi vegni stimà, schebain las finamiras strategicas pon vegnir cuntanschidas cun las structuradas e mesiras existentas e nua ch'i dat eventualmain in basegn d'agir:

- Las finamiras strategicas en il **champ d'acziun 1 «Promoziun da la sanadad, prevenziun, diagnosa tempriva»** sa basan sin il sustegn chantunal per diversas acturas ed acturs sco er intermediaturs en ils settings famiglia, scola, temp liber, plaz da lavur, vischanca sco er sanadad e fatgs socials. Bleras da las activitads correspudentas fan part dal Program grischun Dependenzas (2021–2024). En ils settings menziunads duain vegnir cuntanschids ils uffants, ils giuvenils, las personas giuvnas creschidas, las personas creschidas, las personas pli veglias e las gruppas vulnerablas. Per questas gruppas en mira datti numerusas mesiras specificas. La sfida en quest champ d'acziun è perquai oravant tut il sustegn coordinà e sistematic per ils blers differents acturs ed intermediaturs involvids.
- Il **champ d'acziun 2 «Terapia e cussegliaziun»** focussescha per l'ina sin l'access a purschidas da cussegliaziun e da terapia per personas pertutgadas e per lur confamigliars en tut il chantun. Per l'autra vegn accentuada l'impurtanza dals puncts da contact e da las chadainas da tractament tar las purschidas da terapia e da cussegliaziun. La finala duai vegnir sustegnida e promovida l'applicaziun da novas tecnologias en ils secturs da la terapia e da la cussegliaziun. Nus partin dal fatg, ch'igl è pussaivel da cuntanscher questas finamiras cun las purschidas existentas respectivamain cun adattar talas specificamain per l'utilisaziun digitala. La pli gronda sfida en quest champ d'acziun vesain nus tar la promoziun da la collavuraziun interprofessionala – pia puspè tar ils aspects da la coordinaziun e dal barat. Er stoi vegnir sclerì, quant enavant ch'igl exista in basegn per ulteriuras purschidas d'abitar assistidas (p.ex. abitar assistì cun tgira permanenta, abitar assistì per

persunas dependentas cun basegn da tgira, plazzas d'abitar da lunga durada per persunas dependentas d'alcohol).

- Tar il **champ d'acziun 3 «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga»** datti plitgusch in basegn d'agir areguard las purschidas disponiblas. Perquai che questas purschidas sa drizzan a gruppas en mira specificas pli pitschnas, resultan en quest connex dumondas da l'accessibilitad regiunala e nunbirocratica da las purschidas. Questas dumondas ston vegnir scleridas en il rom da la realisaziun strategica. Er en quest champ d'acziun èn ils aspects dal barat e da la colliaziun tranter las differentas acturas ed ils differentes acturs centrals per cuntanscher las finamiras strategicas.
- Tar il **champ d'acziun 4 «Regulaziun ed execuziun»** duai vegnir garanti, che las cundiziuns legalas generalas sustegnan las finamiras dals champs d'acziun 1 fin 3. Per quest intent è il barat d'infurmaziuns e da datas tranter las acturas ed ils acturs en ils champs d'acziun respectivs ina basa impurtanta. Plinavant duai la protecziun da la giuventetgna en il sector da dependenza vegnir realisada cun clerhas finamiras. Per che quai reusseschia, dovri ina collavuraziun coordinada tranter las autoritads chantunalas e communalas.
- Las finamiras dals **quatter champs d'acziun regulativs** tematiseschan la coordinaziun e la cooperaziun (champ d'acziun 5), il svilup da savida en il sector specific da dependenza per la pratica (champ d'acziun 6), la sensibilisaziun e l'infurmaziun davart temas da dependenza (champ d'acziun 7) sco er la realisaziun da la Strategia chantunala Dependenzas (champ d'acziun 8). Uschia vegn integrada ina retscha da pretensiuns structuralas, che resortan implicitamain da las finamiras dals quatter champs d'acziun tematics. Là vegnan ils temas barat, coordinaziun, colliaziun ed infurmaziun identifitgads pliras giadas sco impurtants facturs da success.

I pon uschia vegnir formuladas quatter recumandaziuns surordinadas per la realisaziun futura da la Strategia chantunala Dependenzas: Las emprimas duas recumandaziuns sa refereschan ad aspects structuralas. La terza recumandaziun cumpiglia pussaivladads d'optimar il cuntegn. La quarta recumandaziun ha la finamira d'examinar regularmain la realisaziun da questa strategia.

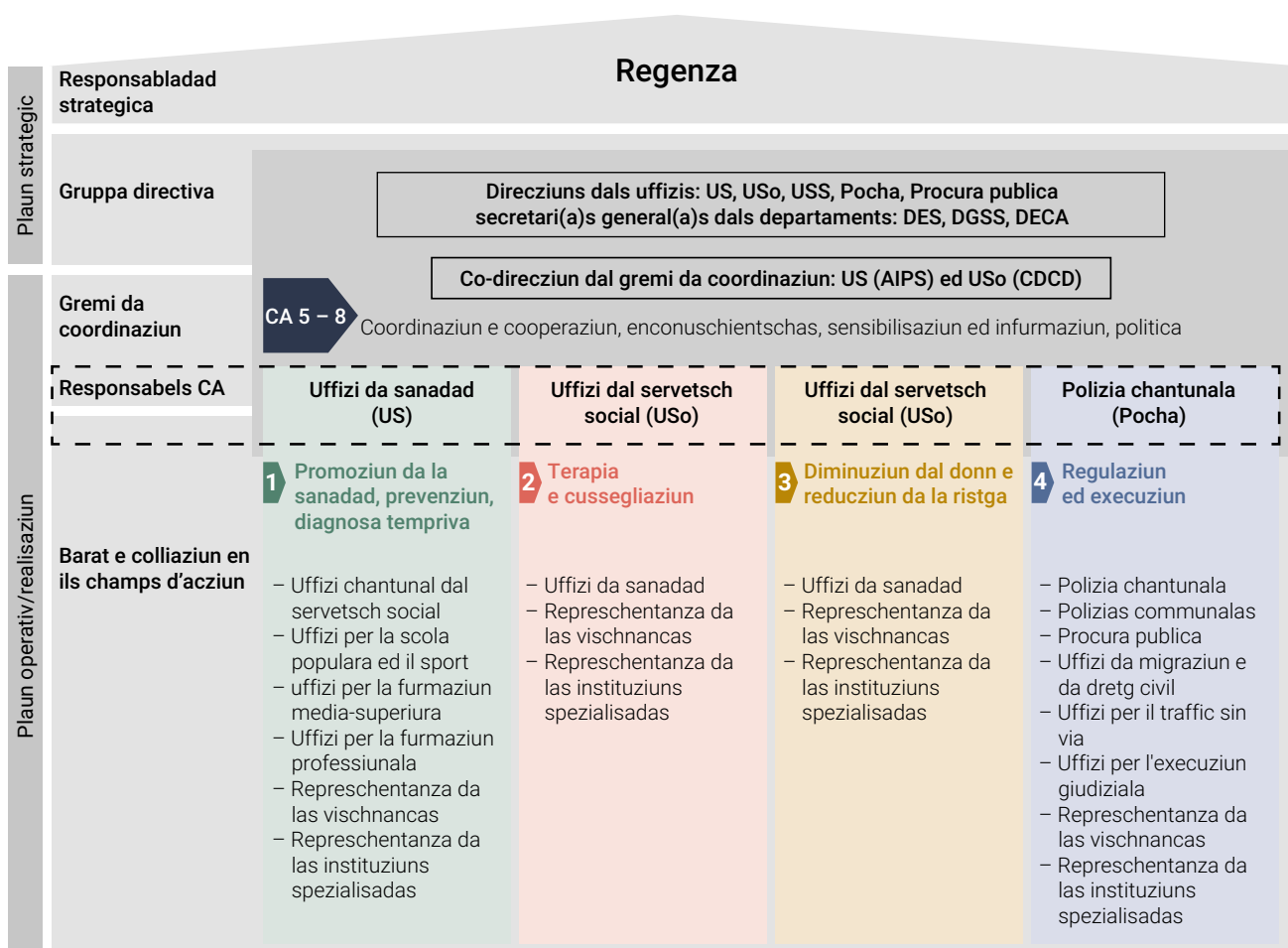
Recumandaziun 1: Fixar las competenzas entaifer l'administraziun chantunala

Il chantun Grischun vegn menziunà praticamain en tut las finamiras sco actur responsabel, che dirigia u che coordinescha. Las analisas dals secturs da competenza da l'administraziun chantunala e da las autoritads chantunalas han mussà, che differentes departaments e posts da servetsch èn cumpetents en ils quatter champs d'acziun tematics da la Strategia chantunala Dependenzas. Questas cumpetenzas resortan da l'incumbensa legala, n'èn dentant fin ussa betg vegnidas definidas explicitamain en il rom da las finamiras strategicas per la Strategia chantunala Dependenzas. Quai vala en spezial per las finamiras en ils champs d'acziun regulativs. Nus recumandain perquai da definir las responsabladads per las finamiras strategicas sin il nivel dals champs d'acziun. Ils posts responsabels per ils champs

d'acziun respectivs (responsabels CA) adempleschan uschia las incumbensas da regula-ziun e da coordinaziun ch'èn necessarias per realisar las finamiras e dattan pled e fatg a la Regenza davart la dumonda, sche las finamiras èn vegnidus cuntanschidas. Cun la grafica G 4.1 qua sutvart faschain nus ina proposta per ina structura pussaivla che cumpiglia ils suandants nivels:

- **Acturs responsabels per ils champs d'acziun:** La basa èn il barat specific e la colliaziun cun las acturas ed ils acturs relevants dal sector da dependenza entaifer ils quatter champs d'acziun tematics. Qua surpiglian ils responsabels CA sco represchentanzas da l'Uffizi da sanadad (US), da l'Uffizi dal servetsch social (USo) e da la Polizia chantunala ina funcziun da coordinaziun entaifer ils singuls champs d'acziun e procuran, che las finamiras dals singuls champs d'acziun vegnian cuntanschidas. Per quest intent vegnan formuladas en mintga champ d'acziun las mesiras respectivamain ils programs necessaris, che gidan a cuntanscher las finamiras strategicas. La finanziaziun dals singuls programs e da las singulas mesiras ha lieu sco fin ussa en ils process regulars da l'administraziun respectivamain dals posts da servetsch cumpetents. Tar las acturas ed ils acturs en ils singuls champs

G 4.1: Cumpetenzas per realisar la «Strategia chantunala Dependenzas»

Grafica 4.1: Interface.

d'acziun tutgan las represchentanzas da las autoritads chantunalas involvidas sco er da las vischnancas e da las instituziuns spezializadas. Sche pussaivel duain las structuradas existentas vegnir duvradas er vinavant.

- **Gremi da coordinaziun:** En il gremi da coordinaziun sa scuntran ils responsabels CA sco er en cas da basegn las represchentanzas dals uffizis da furmaziun. Il gremi da coordinaziun procura per il barat tranter ils posts da servetsch ed ils departaments, coordinescha ed accordescha ina cun l'otra las activitads en ils champs d'acziun (inclusiv las activitads dals champs d'acziun 5 fin 8). Las mesiras vegnan sutmessas a la gruppada directiva. Quella examinescha e trametta vinavant ellas a la Regenza. Ultra dal proceder descrit èsi er pussaivel, che la Regenza respectivamain la gruppada directiva formulescha prescripziuns che vegnan realisadas en il gremi da coordinaziun u en ils champs d'acziun. Per il gremi da coordinaziun ston vegnir prevista ina codirecziun, che vegn surpigliada da l'Uffizi dal servetsch social e da l'Uffizi da sanadad. Per manar il gremi da coordinaziun ston vegnir messas a disposiziun resursas da var 20 fin 30 pertschients da plazzas, quai tut tenor la dimensiun da las incumbensas. Tras quai duain vegnir cuvridas las incumbensas da coordinaziun, che cumpletteschan la structura regulara vertenta, sco er l'examinaziun e la rapportaziun davart la realisaziun da las finamiras strategicas.
- **Gruppada directiva:** La colliaziun tranter il plaun operativ specific ed il plaun strategic (Regenza) vegn garantida tras la gruppada directiva che consista da las direcziuns da l'Uffizi da sanadad (US), da l'Uffizi dal servetsch social (USo), da l'Uffizi per la scola populara ed il sport (USS), da la Polizia chantunala (Pocha) e da la Procura publica. Sche necessari ston vegnir integradas las secretarias generalas ed ils secretaris generals dals departaments cumpetents (DES, DGSS, DECA). La gruppada directiva vegn manada alternantamain da l'Uffizi dal servetsch social (USo) u da l'Uffizi da sanadad (US).

La Strategia chantunala Dependenzas sto vegnir chapida sco strategia interdepartamentala. Ella vegn da princip realisada entaifer ils quatter champs d'acziun tematics, dentant coordinada en moda surordinada. Perquai sto er l'evaluaziun da las finamiras vegnir fatga tras il gremi da coordinaziun. En in ritmus fixà (per exempel 4 onns) dattan ils responsabels CA pled e fatg davart l'efficacitad da las mesiras realisadas. Sche pussaivel sa basan els per quest intent sin las funtaunas d'infurmaziun gia existentas da las incaricas da prestaziun, dal monitoring e dal reporting e dattan pled e fatg a la gruppada directiva respectivamain a la Regenza (cf. latiers er recumandaziun 4).

Recumandaziun 2: Examinar ed eventualmain cumplettar las structuradas per la coordinaziun ed il barat

En il chantun Grischun datti gia differentas structuradas da coordinaziun per las acturas ed ils acturs, sco la gruppada da coordinaziun «Purschidas per uffants e per giuvenils da famiglias che pateschan sut l'alcohol», in barat specific per cussegliaziuns (sesidas da colliaziun), inscunters da colliaziun e da cooperaziun per vischnancas. Nus recumandain d'examinar,

sche las structuras existentas per il barat e la coordinaziun en il sector da dependenza bastan per cuntanscher las finamiras strategicas. Impurtant è il barat interdepartamental sin plaun directiv sco er il barat da tut las acturas ed ils acturs relevants entaifer ils singuls champs d'acziun sin plaun operativ. Per quest intent avain nus elavurà en la grafica G 4.1 ina structura pussaivla cun gremis correspondents. In'attenziun speziala stoi vegnir dà a l'integraziun ed a la colliaziun da las acturas e dals acturs ordaifer l'administraziun chantunala. Latiers tutgan per exempel las var 100 vischnancas che han incumbensas impurtantas en ils secturs da la prevenziun e da la promoziun da la sanadad sco er da la protecziun da la giuventetgna. Betg d'emblidar n'èn las numerusas acturas ed ils numerus acturs dals secturs dal provediment da la sanadad e da la cussegliaziun sociala, che pon gidar cun lur collavuraziun interinstituziunala ed interprofessionala, che persunas periclitadas e pertutgadas da dependenza survegnian agids d'auta qualitat, ch'èn tenor lur basegns ed efficacis e che la transmissiun tranter las furmas da cussegliaziun e da terapia funcziuneschia senza problems.

Recumandaziun 3: Serrar sistematicain tschertas largias en las purschidas ed en las mesiras

La purschida existenta en il sector da dependenza dal chantun Grischun è multifara ed ha in vast sustegn. Las analisas han purtà a la glisch mo paucas largias e pauc potenzial da meglieraziun tar las purschidas e mesiras. In potenzial da meglieraziun datti mo tar singulas mesiras en ils champs d'acziun «Terapia e cussegliaziun» e «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga». Nus recumandain da sclerir il basegn d'ulterioras purschidas d'abitar assistidas. En quest context stoi er vegnir erui, co che las instituziuns d'abitar existentas tractan il consum da substanzas legalas ed illegalas.

Recumandaziun 4: Controllar regularmain, sche las finamiras da la strategia vegnan cuntanschidas

Nus recumandain d'examinar regularmain, sche las finamiras definidas en la strategia vegnan cuntanschidas. Sin basa da las singulas finamiras strategicas pon vegnir formuladas per quest intent finamiras da realisaziun u d'output (finamiras da prestaziun). Perquai ch'i d'ovra bler temp per eruir ils effects da la strategia sin las gruppas en mira primaras (outcomes), essan nus da l'avis, ch'i saja pli cunvegnet da resguardar ils outcomes tar las acturas ed ils acturs sco er intermediaturs relevants. Ultra dals instruments classic da l'evaluaziun sco l'analisa da datas d'output e d'interrogaziuns, èsi er pussaivel d'organisar instruments alternativs, sco inscuters periodics (mintga onn u mintga dus onns) da las acturas e dals acturs e da las persunas spezializadas per realisar in barat critic constructiv concernent la realisaziun da las finamiras en ils singuls champs d'acziun. Ils posts responsabels dals quatter champs d'acziun tematics dattan pled e fatg a la gruppa directiva davart la realisaziun da las finamiras strategicas correspondentas.

Agiunta

A 1 Commembras e commembers da la gruppia directiva

Num	Funcziun
Bott, Simon	secretari general dal Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)
Gadient, Susanna	manadra da l'Uffizi dal servetsch social (USo)
Hassler, Marcus	secretari general dal Departament d'economia publica e fatgs socials (DES)
Hubschmid, Barbara	scheffa da la Polizia criminala
Leuthold, Rudolf	manader da l'Uffizi da sanadad (US)
Risch, Hans Peter	secretari general dal Departament da justia, segirezza e sanadad (DGSS)

A 2 Commembras e commembers da la gruppia d'experts

Num	Funcziun, uffizi
Berger, Vivian Fontana	manadra da la partiziun Surveglianza da las scolas professionali specializadas, UCFP
Berni, Brigitte	cussegliera communal, vischnanca da Val S. Pieder
Bundi, Antonia	coordinatura per la prevenziun da dependenza, US
Camenisch, Vera	manadra dal Servetsch social dal SEG Realta
Caminada, Pascal Gian	collavuratur scientific, USo
Jamnicki, Marina	media chantunala, US
Kalberer, Claudio	cussegliaader per dumondas da dependenza, Servetsch social regional Partenz, Signuradi, Tschintg Vitgs, USo
Kaufmann, Mathias	manader dal sector spezial Servetschs socials, USo
Koller, Pascale	lavrera sociala, vischnanca da Tavau
Monigatti, Susann	cussegliaadra per dumondas da dependenza, Servetsch social per dumondas da dependenza, USo
Ribeiro Rudin, Jennifer	SCG/persuna d'instrucziun cun incarica speziala Dependenzas, UMS
Rudin, Denise	manadra da la partiziun Promoziun da la sanadad e prevenziun, US
Steffen, Georg	manader da la partiziun Servetsch psicologic da scola, USS
Thöny, Andreas	manader dal post da servetsch Societad, citad da Cuir
Tobler, Andreas	schef Servetschs da retschertga, Polizia chantunala dal Grischun
Zimmermann, David	Lavur cun giuvenils, vischnanca da San Murezzan

A 3 Activitads dal Program grischun Dependenzas (PGD)

Champs d'acziun	Activitads	Cumpetenzas	Realisaziun
CA 1: Promoziun da la sanadad, prevenziun e diagnosa tempriva	A1: Prevenziun da dependenzas en il sectur da scola	Vischnancas cun sustegn dal US	Direcziun dal program PGD
	A2: Prevenziun da dependenzas en il sectur da temp liber	Vischnancas cun sustegn dal US	Direcziun dal program PGD cun graubündenSPORT resp. incarica da prestaziun cun jugend.gr resp. cun Crusch blaua GR
	A3: Prevenziun da dependenzas al plaz da lavur	US	Direcziun dal program PGD
	A4: Protecziun da la giuventetgna	Vischnancas cun sustegn dal US	Direcziun dal program PGD cun Crusch blaua GR
	A5: Diagnosa tempriva ed interenziun a temp en il sectur da scola e da temp liber	Vischnancas cun sustegn dal US	Direcziun dal program PGD
CA 2: Terapia e cussegliaziun	A6: Purschidas da cussegliaziun per persunas pertutgadas, confamigliars e persunas da l'ambient social pli stretg	USo	Incarica da prestaziun cun Crusch blaua e prestaziun da basa USo/SSoR
	A7: Optimaziun da las purschidas da tractament per persunas cun problems da dependenza (FOSUMOS)	US	Media chantunala cun FOSUMOS
	A8: Promoziun da l'agid a sasez en il Grischun	USo	Agid a sasez Grischun
CA 3: Diminuiziun dal donn e reducziun da la ristga	A9: Sensibilisaziun da persunas spezialisadas per il tema Uffants e giuvenils da famiglias pertutgadas da dependenza	USo	Prestaziun da basa USo/SSoR
	A10: Garantir e promover in access nunburocratic a purschidas d'agid	USo	Incarica da prestaziun cun l'Uniun per l'agid da survivenza
	A11: Scleriment dal basegn da purschidas per diminuir il donn tar persunas dependentas en il Grischun	USo	USo

Champs d'acziun	Activitads	Cumpetenzas	Realisaziun
CA 4: Regulaziun ed execuziun	A12: Cumpras da test d'alcohol e da tubac	Vischnancas cun sustegn dal US	Direcziun dal program PGD cun incarica da prestaziun cun Crusch blaua GR
	A13: Mesiras che sa refereschon a drogas per dapli segirezza en il traffich sin via (Via Sicura)	USo	USo/SSoR
	A14: Cas da la Procura per giuvenils (cannabis)	USo	USo/SSoR
	A15: Collavuraziun cun casinos en connex cun l'aboliziun da scumonds da giugar	USo	USo/SSoR
CA 5: Coordinaziun e cooperaziun	B1: Insconters da colliaziun cun acturas ed acturs, coordinaziun e cooperaziun cun vischnancas	US USo	Direcziun dal program PGD USo
	B2: Las cussegliastras ed ils cussegliastrs per dumondas da dependenza dals servetschs socials regiunals en colliads in cun l'auter e coordineschan lur activitads		
CA 6: Enconuschientschas	Furmaziuns supplementaras per l'intermediaziun da savida figureschan en las activitads A1 ed A2	US	Direcziun dal program PGD
CA 7: Sensibilisaziun ed infurmaziun	B3: Lavur da publicitad	US	Direcziun dal program PGD cun USo, SPGR, Crusch blaua GR
CA 8: Politica chantunala	B4: Elavuraziun da la Strategia chantunala Dependenzas	US, USo	Direcziun dal program PGD

Funtauina: Program grischun Dependenzas 2021–2024, p. 43 ss.

A 4 Purschidas existentas da la «Promoziun da la sanadad, prevenziun e diagnosa tempriva»

Gruppa en mira	Setting	Purschida	Intermediaturs	Acturs realisaturs
Uffants e giuvenils	Scola	Prevenziun da dependenzas en scolas (occurrenzas, sairas da geniturs, emnas da project)	Persunas d'instrucziun, direcziuns da scola, lavur sociala da scola	Scolas cun il sustegn da l'Uffizi da sanadad, Crusch blava GR, Cussegliazium per dumondas da dependenza, Polizia chantunala
Uffants e giuvenils	Scola	Servetsch psicologic da scola	Persunas responsablas per l'educaziun, persunas d'instrucziun	Uffizi per la scola populara ed il sport
Giuvenils	Scola	Lavur sociala da scola (7 da 12 scolas professiunalas spezialisadas), promoziun da la sanadad e prevenziun en il rom da las finamiras da la scolaziun	Persunas d'instrucziun	Scolas professiunalas spezialisadas sut la surveglianza da l'Uffizi per la furmaziun professiunala
Giuvenils	Scola	Care team	Persunas d'instrucziun	Uffizi per la furmaziun media-superiura
Uffants e giuvenils	Scola	Program freelance (unitads d'instrucziun e divers materialias)	Persunas d'instrucziun	Uffizi da sanadad
Uffants e giuvenils	Scola	Lavur sociala da scola a las scolas popularas	Lavur sociala da scola	Organisaziuns privatas, vischnancas da scola per incumbensa da las vischnancas
Uffants e giuvenils	Scola	Instrument F&F per il sector da scola	Direcziuns da scola, persunas d'instrucziun, lavur sociala da scola	Scolas cun il sustegn da l'Uffizi da sanadad
Uffants e giuvenils	Scola, temp liber	gr.feel-ok.ch	Persunas d'instrucziun, lavur sociala da scola, lavur cun giuvenils	Uffizi da sanadad, jugend.gr, RADIX Fundaziun svizra per la sanadad
Uffants e giuvenils	Temp liber	Instrument F&F per las vischnancas	Divers multiplicaturs dals giuvenils (lavur cun giuvenils, lavur sociala da scola e.u.v.)	Vischnancas cun il sustegn da l'Uffizi da sanadad
Uffants e giuvenils	Temp liber	Purschida hallas da gimnastica avertas	Vischnancas	Vischnancas cun il sustegn da jugend.gr e da l'Uffizi da sanadad
Uffants e giuvenils	Temp liber	Project Voilà dal Grischun (modul da scolaziun e sustegn per projects)	Federaziuns da giuvenils	jugend.gr ed Uffizi da sanadad

Gruppa en mira	Setting	Purschida	Intermediaturs	Acturs realisaturs
Uffants e giuvenils	Temp liber	«cool and clean»	Uniuns da sport	Uffizi per la scola populara ed il sport
Uffants e giuvenils	Temp liber	«roundabout» e «boyzaround»		Crusch blaua GR
Uffants e giuvenils	Temp liber	Blue Cocktail Bar e Q-Bix	Vischnancas, organisaturs	Crusch blaua GR
Uffants e giuvenils	Temp liber	Lavur averta cun uffants e cun giuvenils en pli che 70 vischnancas dal chantun	Vischnancas	Vischnancas cun il sustegn da jugend.gr
Uffants e giuvenils	Fatgs socials	Sustegn per famiglias (accumpagnament pedagogic-social da famiglia, coaching da famiglias, dis da visita accumpagnads, plazzament en famiglias da tgira)	Ordinà per part tras la dretgira u tras la APUC	famur – uniun per purschidas complementaras a la famiglia, fundaziun «Gott hilft» ed ulteriurs purschiders
Uffants e giuvenils	Vischnanca e temp liber	Cumpras da test d'alcohol e da tubac en posts da vendita ed ad occurrenzas en las vischnancas	Vischnancas, organisaturs	Vischnancas cun il sustegn da l'Uffizi da sanadad e da la Crusch blaua
Uffants e giuvenils	Vischnanca e temp liber	Pussaivladads da rinforzar la protecziun da la giuventetgna cun cussegliazions, scolaziuns dal personal, materialias per la protecziun da la giuventetgna (project CheckPoint)	Vischnancas, organisaturs, posts da vendita	Uffizi da sanadad
Giuvenils, persunas creschidas	Fatgs socials	«Giugar senza dependenza»		SAS Orientala per incumbensa da l'Uffizi chantunal dal servetsch social (project interchantunal)
Giuvenils, persunas creschidas	Fatgs socials	Prevenziun e purschidas da cussegliazion davart malsognas transmissiblas		Agid grischun cunter AIDS
Persunas creschidas	Plaz da lavur	Prevenziun da dependenza al plaz da lavur (www.alkoholamarbeitsplatz.ch)	Patruns, persunas responsablas per il personal	Dependenzas Svizra
Persunas creschidas	Fatgs socials	Cussegliazion da geniturs en las vischnancas e regiuns (visitas a chasa, centers da cussegliazion, furnaziun da geniturs)		Instituziuns purtadras regiunalas

A 5 Purschidas existentas «Terapia e cussegliaziun»

Grappa en mira	Setting	Purschida	Intermediaturs	Acturs realisaturs
Uffants e giuvenils, persunas creschidas	Fatgs socials	Cussegliaziun ambulanta per dumondas da dependenza per persunas pertutgadas, confamigliars e persunas da l'ambient social pli stretg		Servetschs socials regionalis da l'Uffizi chantunal dal servetsch social sco er dal Servetsch social da la vischnanca da Tavau
Persunas creschidas	Fatgs socials	Purschidas da cussegliaziun ambulantas per persunas pertutgadas, confamigliars e persunas da l'ambient social pli stretg (tranter auter gruppas da discurs, cussegliaziuns individualas, da pèrs, da famiglias, gruppas accompagnadas, coachings per persunas responsablas per il personal)		Crusch blava GR, Lia pulmonara dal Grischun
Persunas creschidas	Fatgs socials	Agid a victimas dal Grischun (triascha)		Uffizi chantunal dal servetsch social
Persunas creschidas	Fatgs socials	Gruppas d'agid a sasez		Agid a sasez Grischun, Crusch blava GR, AL Anon, AA – alcoholichers anonims
Persunas creschidas	Sanadad	Purschidas da la terapia cunter la dependenza (incl. purschidas da la Psichiatria d'uffants e da giuvenils dal Grischun)	Medici	Servetschs psichiatricis dal Grischun
Persunas creschidas	Sanadad	Purschidas d'apotecas e da l'Ospital chantunal (cussegliaziun, viver senza cigarettas)		Ospital chantunal e Lia pulmonara dal Grischun
Persunas creschidas	Sanadad	Tractament sin basa da substituziun		Medias e medis sut la surveglianza da l'Uffizi da sanadad
Persunas creschidas	Sanadad	Tractament cun prescripziun da heroin		Ambulatori Neumühle (Servetschs psichiatricis dal Grischun), Uffizi per l'execuziun giudiziala
Persunas creschidas	Sanadad	Purschidas da perfecziunament e da furnaziun supplementara per persunas spezialisadas incl. gruppas da discurs regionalas		FOSUMOS
Persunas creschidas	Fatgs socials	Purschidas da terapia e da cussegliaziun (finanziaziun da projects)		Fundaziun grischuna d'agid per persunas dependentas
Persunas creschidas	Fatgs socials	Purschidas da cussegliaziun nunbirocraticas		Uniu per l'agid da survivenza dal Grischun

A 6 Purschidas existentas «Diminuziun dal donn e reducziun da la ristga»

Gruppa en mira	Setting	Purschida	Intermediaturs	Acturs realisaturs
Uffants e giuvenils	Famiglia	Purschidas per uffants e per giuvenils da famiglias pertutgadas da dependenza		Crusch blaua GR
Uffants e giuvenils	Famiglia	Furmaziuns supplementaras per multiplicaturs en l'ambient social dals uffants e giuvenils da famiglias pertutgadas da dependenza		Uffizi chantunal dal servetsch social
Giuvenils e persunas creschidas	Fatgs socials	Lavur sociala extra muros/lavur sin via		Uniun per l'agid da survivenza dal Grischun
Giuvenils e persunas creschidas	Temp liber	Distribuziun d'informaziuns da safer use e d'avertiments da substanzas, promoziun da mesiras da safer use ad occurrenzas da temp liber	Organisatur	Uniun per l'agid da survivenza dal Grischun, Agid grischun cunter AIDS, Servetschs psychiatrics dal Grischun (ambulatori Neumühle)
Persunas creschidas	Fatgs socials	Post da contact e da consultaziun (senza local da consum)		Uniun per l'agid da survivenza dal Grischun
Persunas creschidas	Famiglia	Purschidas da cussegliaziun per persunas pertutgadas, confamigliars e persunas da l'ambient social pli stretg (tranter auter gruppas da discurs, cussegliaziuns individualas, da pèrs, da famiglias, gruppas accompagnadas, coachings per persunas responsablas per il personal)		Crusch blaua GR
Uffants e giuvenils, persunas creschidas	Fatgs socials	Cussegliaziun ambulanta per dumondas da dependenza per persunas pertutgadas, confamigliars e persunas da l'ambient social pli stretg		Servetschs socials regiunals da l'Uffizi chantunal dal servetsch social sco er dal Servetsch social da la vischnanca da Tavau
Persunas creschidas	Fatgs socials	Curatellas		Curatellas professiunals per incumbensa da l'Autoritad per la protecziun d'uffants e da creschids (APUC)
Persunas creschidas e pli veglias	Fatgs socials	Purschidas da l'Uniun per l'agid da survivenza dal Grischun (dormitori d'urgenza, cuschina per persunas senza tetg, consegna da squittas, abitar assistì, accompagnament d'abitar extern, programs d'occupaziun)		Uniun per l'agid da survivenza dal Grischun
Persunas creschidas e pli veglias	Fatgs socials	Abitar assistì		WB7.GR
Persunas pli veglias	Sanadad	Purschidas da la Spitex		Spitex

A 7 Porschidas existentas «Regulaziun ed execuziun»

Gruppa en mira	Setting	Porschida	Intermediaturs	Acturs realisaturs
Giuvènils	Famiglia	Discurs da sensibilisaziun per persunas che consumeschan cannabis (discurs cun post da cussegliaziun local per dumondas da dependenza)	Polizia	Servetschs socials regiunals cun cussegliaziuns per dumondas da dependenza tenor la decisiun da la Procura per giuvènils
Persunas creschidas	Fatgs socials	Assistenza da rehabilitaziun, execuziun giudiziala		Uffizi per l'execuziun giudiziala dal Grischun
Persunas creschidas	Temp liber	Program d'emprender per manischar senza drogas (FiaZ/ FuD)		Servetschs socials regiunals per incumbensa da l'Uffizi per il traffic sin via
Persunas creschidas	Temp liber	Discurs da scleriment en connex cun l'aboliziun da scumonds da giugar	Casinos en collavuraziun cun ils posts da cussegliaziun per dumondas da dependenza dals servetschs socials regiunals e cun la Cussegliaziun per dumondas da dependenza dal Servetsch social da Tavau	Servetschs socials regiunals

A 8 Largias constatadas

Champ d'acziun	Largias	Funtaunas
1	Rinforzar la sensibilisaziun e l'intervenziun a temp tar persunas cun in consum fitg ristgà u cun in consum maschadà.	Scleriment dal basegn Infodrog, lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
1	Rinforzar l'access a las gruppas da ristga sur differentas professiuns e sur ulteriuras purschidas da cussegliaziun. En quest connex duain er vegnir involvids pli fitg las medias ed ils medis (particularmain sin staziuns d'urgenza), per ch'i dettia ina intermediaziun a la cussegliaziun per dumondas da dependenza en il senn da la diagnosa tempriva e da l'identificaziun tempriva.	Scleriment dal basegn Infodrog, lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
1	Per persunas creschidas ed en spezial per persunas pli veglias datti relativamain paucas purschidas (da prevenziun). Savens predominescha l'opiniun che la prevenziun n'haja betg pli gronds effects tar questas gruppas en mira. La dependenza d'alcohol u la dependenza en general è in tema da tabu, ed i vegn renvià a l'atgna responsabladad.	Evaluaziun Program cunter l'alcohol
1	Persunas pli veglias che daventan solitarias e ch'ins po alura strusch pli cuntanscher, duain pudair vegnir sustegnidas uschè baud sco pussaivel. Particularmain il consum maschadà da medicaments e d'alcohol duai vegnir impedi.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
1	Metter a disposiziun purschidas nunbirocraticas al lieu: Concepir purschidas standard ch'èn prontas per l'applicaziun (good practice) e ch'èn accordadas als basegns da las vischnancas e dals organisaturs e far reclama per talas (p.ex. elavurar instrucziuns, recumandaziuns a maisas radundas u en gremis da barat).	Evaluaziun Program cunter l'alcohol
1	Protecziun da la giuventetgna ord in maun; q.v.d. in post da consultaziun per tut ils secturs da la protecziun da la giuventetgna (tranter auter cumpras da test, cussegliaziuns, scolaziuns, realisaziun dal concept per la protecziun da la giuventetgna en ils concepts communal da gastronomia, ulteriuras mesiras per la protecziun da la giuventetgna), particularmain per las vischnancas e per ils organisaturs (p.ex. pagina d'internet «Protecziun da la giuventetgna», incumbensa a la Crusch blava dal Grischun per surpigliar la rolla dal post da consultaziun).	Evaluaziun Program cunter l'alcohol
2	En il sector da las dependenzas betg liadas ad ina substanza (p.ex. disturbis da mangiar, dependenza da games) datti ina largia da providiment. Talas purschidas spezialisadas en il sector da la terapia stuessan dentant vegnir realisadas ensemen cun auters chantuns.	Evaluaziun Program cunter l'alcohol, Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza, Lavuratori Acturs
2	Per persunas pli veglias cun ina problematica da dependenza dovri pussaivladads d'abitar (assistidas)	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza,
2	Il persunal da la tgira da lunga durada duai vegnir scolà d'ir enturn cun persunas dependentas che dovran tgira.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza

Champ d'acziun	Largias	Funtaunas
2	Extender e megliar la cuntanschibladad da cussegliaziuns per persunas dependentas resp. per famiglias pertutgadas da dependenza cun focus sin ils uffants e giuvenils da famiglias pertutgadas da dependenza. En quest regard dovri dentant novas metodos en vista a la furmaziun supplementara da persunas specialisadas che han contact cun uffants e giuvenils da famiglias che pateschan sut l'alcohol. La purschida sto daventar pli attractiva e la problematica damain stigmatisada.	Evaluaziun Program cunter l'alcohol
2	Pussibilitar la consegna da diafin en tut il chantun. I sto dentant vegnir resguardà, che la consegna da diafin è colliada cun cleras regulaziuns federalas. L'extensiuon è pussaivla mo, sche las cundiziuns legalas generalas permettan quai.	Lavuratori Acturs, Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
3	Tras il consum sin partys e durant il temp liber circuleschan regularmain novas substanzas. Per promover in diever nunproblematic, duess star a disposiziun in drug-checking (mobil).	Scleriment dal basegn Infodrog, purschidas Diminuziun dal donn: Examinaziun e planisaziun da la cuntinuaziun, Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
3	Extensiuon da las purschidas da l'abitar assistì per differentas gruppas en mira e da l'abitar stabel per persunas dependentas pli veglias e malsaunas > basegn d'abitar assistì cun tgira permanenta, basegn d'abitar assistì per persunas dependentas cun basegn da tgira sco er plazzas d'abitar stablas per persunas dependentas d'alcohol, examinar, co che las instituziuns d'abitar existentas tractan il consum da substanzas legalas ed illegalas.	Scleriment dal basegn Infodrog, purschidas Diminuziun dal donn: Examinaziun e planisaziun da la cuntinuaziun, Lavuratori Acturs
3	Stgaffir in local da consum en il post da contact e da consultaziun a Cuira, resguardond las pli impurtantas cundiziuns generalas e mesiras da sustegn.	Scleriment dal basegn Infodrog
3	Installar ulteriurs posts da contact e da consultaziun ordaifer la citad da Cuira.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
3	Extender la purschida da la lavur sociala extra muros/lavur sin via en lieus ordaifer la citad da Cuira.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
3	Promover il «safer use» da differentas substanzas.	Lavuratori Acturs
3	Megliar il management da transiziun tar l'extrada da clinicas u da stabiliments giudizials per giuvenils.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza Lavuratori Acturs
4	Examinar e sche necessari adattar las cumpetenzas tar la regulaziun dal giu per daners.	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
4	Fixar consequenzas per cumpras da test (stuess dentant esser reglà sin plaun naziunal).	Lavuratori Gruppa d'experts Dependenza
5-8	Different instruments da coordinaziun èn gia avant maun: Quai èn: Gruppa da coordinaziun «Purschidas per uffants e per giuvenils da famiglias ch'èn pertutgadas d'ina dependenza d'alcohol», structura da coordinaziun per in barat specific davart cussegliaziuns (sesidas da colliaziun), inscuters da colliaziun e da cooperaziun per vischnancas. I sto vegnir scleri, sche questas structuradas pon vegnir duvradas per la coordinaziun en il sector da dependenza. Sche questas structuradas n'èn betg adattadas, stoi vegnir examinà, sch'i duai vegnir stgaffida ina nova structura da coordinaziun.	Evaluaziun Program cunter l'alcohol

Champ d'acziun	Largias	Funtaunas
5-8	Durant ils proxims onns vegnan las activitads directivas rinforzadas vinavant, uschia er la coordinaziun e la cooperaziun da las acturas e dals acturs chantunals sco er la sensibilisaziun ed infurmaziun da las acturas, dals acturs e da las differentas gruppas en mira.	Evaluaziun Program cunter l'alcohol
5-8	Il basegn da meglieraziun vegn identifitgà tar la circulaziun d'infurmaziuns e tar la collavuraziun en connex cun transiziuns, en spezial tranter la terapia medicinala psichiatica e la cussegliaziun da la lavur sociala.	Scleriment dal basegn Infodrog
5-8	Rinforzar l'access a las persunas pertutgadas sur differentas professiuns e sur ulteriuras purschidas da cussegliaziun. Persunas cun problems da dependenza pudessan vegnir contactadas pli baud, sche la collavuraziun dals posts specialisads per dumondas da dependenza cun las medias ed ils medis da chasa e cun la Spitex vegniss optimada.	Scleriment dal basegn Infodrog
5-8	Rinforzar la collavuraziun da las lavureras socialas e dals lavurers socials e da la cussegliaziun per dumondas da dependenza cun las medias ed ils medis (p.ex. dischintoxicaziun ambulanta d'alcohol).	Lavuratori Gruppa d'experts Dipendenza
5-8	Meglierar la coordinaziun tranter las acturas ed ils acturs tar la transiziun en l'execuziun da chastis (assistenza da rehabilitaziun, substituziun, lavur sociala, agid social, structuradas d'abitar e structuradas socialas).	Lavuratori Gruppa d'experts Dipendenza
5-8	Meglierar la coordinaziun tranter il chantun, las vischnancas ed ils posts regiunals per la prevenziun cunter dipendenza (p.ex. maisa radunda, definir post responsabel per il tema/post central).	Lavuratori Gruppa d'experts Dipendenza
5-8	Sclerir la transiziun tranter la diagnosa tempriva ed intervenziun a temp e la cussegliaziun ambulanta.	Lavuratori Gruppa d'experts Dipendenza
5-8	Plattafurma chantunala cun persunas specialisadas per facilitar a las acturas ed als acturs l'access ad enconuschientschas specialisadas.	Lavuratori Acturs
5-8	Sustegn tecnic da las vischnancas tras il chantun.	Lavuratori Acturs
5-8	Monitoring: il chantun duai infurmar activamain ed eruir las infurmaziuns utilisadas (dumber da flyers, dumber da clics sin la pagina d'internet e.u.v.)	Lavuratori Acturs, Lavuratori Gruppa d'experts Dipendenza